

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

מטות-מסעי
ה'תשפ"ה

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ירמוז לראשי המטות וכן נקראו
בהמשך הפרשה (לב, כח) **רָאשֵׁי אֲבוֹת**
הַמִּטּוֹת, בְּתוֹ תִּדְרָשׁ הַמִּטּוֹת עֲצָמָם.

ועוד יש לומר, דנסמכת פרשת מטות
לפרשת פינחס שבסופה נאמר: אֵלֶּה
תַּעֲשׂוּ לֹה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנְּדָרֵיכֶם
(כט, לט') ולכן ראוי לפרט בתחילת
פרשת מטות דיני הנדרים.

~~~~~

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת

יש ליתן את הדעת מדוע לא תקרא
הפרשה ראשי המטות אלא מטות,
והרי הנושא הוא ראשי המטות. אלא
רמז יש כאן שעל ידי היתר הנדרים
של אלו שנדרו לא להיכנס לארץ בזמן
תלאות המדבר, על ידי התרה זו
מַטִּים הנודרים את עצמם ואת כל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לִכְף זָכוֹת. לכן נקראת
הפרשה מטות על שם שְׁנוּטָה כף
הזכות של ישראל לטובה לפני הכנסם
לקדושת ארץ ישראל.

וכן, שכביכול מורה להם הקב"ה
שהותרו כל נדריו על ידי משה רבנו
לא להכניסם לארץ על מה שניסוהו

מטות

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר
צִוָּה ה' . אִישׁ כִּי-יָדָר נָדָר וגו'.
(ל, ב-ג')

יש לעיין מדוע נכתבה פרשת
נדרים דוקא בסוף ארבעים שנה,
בטרם כניסה לארץ, שהרי לכאורה
היא פרשה בפני עצמה, ויכולה
לכאורה להכתב בכל מקום, גם
בתחילת ארבעים שנה.

ולעומקו של מקרא יש לומר
שפרשת נדרים היא כהכנה לתנאי בני
גד ובני ראובן, לזרזם לקיים לֹא יִחַל
דְּבָרָם שכן בתנאי בני גד ובני ראובן
כתיב וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ (לב, כד'),
והוא אשר נאמר בפר' נדרים הִיצֵא
מִפִּי יַעֲשֶׂה.

ואשר על כן, נכתבה פרשה נדרים
בראש פר' מטות, ונאמרה לראשי
המטות תחילה, שיש בידם לצוות על
בני גד ובני ראובן לקיים תְּנָאֵם,
לעזרם ולזרזם ללכת חלוצים לפני
המחנה. לכן נאמר בֵּין אָב לְבֵתוֹ. אָב

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

והמעבר מן המדבר לארץ כנען כמוהו **כלידה**, כאשר ארבעים שנה במדבר ירמזון לארבעים ימי יצירת הולד, ומלחמת סיחון ועוג הם כצירי לידה בתום תשעת ירחי לידה, ובצאתו ממעי אמו להיכנס לארץ החיים משביעין אותו **תהי צדיק ואל תהי רשע**. **שארץ ישראל אינה סובלת עוברי עבירה**.

וכנגד שבועה זו **בפאתי ארץ ישראל** נאמרה להם פרשת נדרים ובה הציווי **לֹא יִתֵּל דָּבָרוֹ, וְהִיצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה**.

ואשר על כן על דרך הדרש, נאמרה פרשת נדרים **בפאתי ארץ ישראל** ככתוב **אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, אִישׁ זֶה הַקֵּב"ה, אִשְׁתּוֹ הִיא כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל וְזֶה בְּכֻלּוֹת, וּבִפְרֻטוֹת בֵּין אָב לְבִתּוֹ. אִב זֶה הַקֵּב"ה בְּתוֹ הִיא נִשְׁמַת כָּל יַחִיד וַיַּחֲד. בְּנִעְרִיָּה בֵּית אֲבִיהָ יִרְמוֹז לַפְּאִתֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַכְּנִסִּיה לַאֲרֶץ, שְׁכֶשֶׁם שֶׁהַנְּעוּרִים הֵם בַּפְּאִתֵי הַחַיִּים כֵּן בְּנִעְרִיָּה הָאָמּוֹר כָּאֵן הוּא בַּפְּאִתֵי אֶרֶץ הַחַיִּים, וְזֶה שְׁאֵמֶר בְּנִעְרִיָּה בֵּית אֲבִיהָ, שֶׁכֵּן תִּקְרָא אֶרֶץ הַחַיִּים בֵּית אֲבִיהָ שְׁאֵרֶץ הַחַיִּים הִיא בֵּית אֲבִינוֹ שֶׁבִּשְׁמַיִם שֶׁהַתְּאֻנָּה הַקֵּב"ה**

במדבר, ולכן על ידי התרה זו, הוא מִשָּׂה אותם לכף זכות.

ועוד יש לומר שמזכיר לישראל **הנסים הגלויים** שנעשו במצרים על ידי **מטות** אהרון ומשה, וכאשר בלע מטה אהרון את **מטותם** של החרטומים, כן יבלעו **מטות** ישראל את **מטות** ל"א מלכים שבארץ ישראל. ואע"פ שארץ ישראל היא סוף הנסים הגלויים כפי שהיו במצרים ובמדבר, כן יעשה להם על ידי הנסים הנסתרים, אשר גם הם נגלים לעיני כל המבקש לראותם.

ועוד רמז להם אדון המעשים, שמעשיהם יקרבו, ועל פי מעשיהם הטובים בארץ יהיה הקב"ה מטה את בנוי כלפי חסד וכפי שאמרו בית הלל [ראש השנה יז.] רב חסד - מִשָּׂה כלפי חסד.

ועוד על דרך הרמז, תרמוז הפרשה לדרשת ר' שמלאי במסכת נדה ל: שאין הולד יוצא ממעי אמו עד שמשביעין אותו וגו' ומה היא השבועה שמשביעין אותו **תהי צדיק ואל תהי רשע**.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שָׁרִירִין וְלֹא קִיָּמִין. וּבִגִּין דָּא גִדֵּר
דִּיהו'ה, וגו' וּשְׁבוּעָה דַּאדְנִי, וגו'
דְּעִבְדוּ עַל גְּלוּתָא דְלִהוֹן, וגו' יְהוֹן
שְׁבִיקוּן וּשְׁבִיתוּן לֹא שָׁרִירִין וְלֹא
קִיָּמִין וגו'

וכשם שראשי העם והעם מתירים
את הנדרים שבין אב ובתו הם הקב"ה
וכנסת ישראל, בפאתי יום הכפורים
הקדוש, כן ראשי המטות מְצוּוֹים על
המטות, ללמדם פרשת נדרים בפאתי
הארץ הקדושה, ארץ החיים.

ועל דרך הצח, יאמר בדרך של אל
תקרי. אל תקרי בְּנִעְרִיָּה אלא
בְּשַׁעְרִיָּה. כי האות נ' תוֹרָה על
שְׁעָרִים, כדאמרינן נ' שערי בינה, נ'
שערי קדושה וכו'. ויהיה בְּנִעְרִי בֵּית
אֲבִיָּה כאילו כתוב בְּשַׁעְרֵי בֵּית אֲבִיָּה.
הכי נמי נאמרה פרשת נדרים של
בְּנִעְרִיָּה בֵּית אֲבִיָּה, בפאתי שַׁעְרִיָּה
של בֵּית אֲבִיָּה, הם פאתי ארץ ישראל
טרם כניסתם לארץ.

ואשר על כן על דרך המוסר יאמר
שכשם שאמרו שלא יהא דיבורך של
שבת כדיבורך של חול (שבת קיג
עמ"ב) כן הוא לגבי ארץ ישראל
שהיא בבחינת נשמה יתירה של

לעשות מדורו בינינו כאן בארץ,
בהשראת השכינה.

וזה שנאמר בפרשת נדרים לֹא יִחַל
דְּבָרוֹ. שלא יחלל שבועתו שנשבע
לפני צאתו לאויר העולם ובפאתי
כניסתו לארץ החיים. תהי צדיק ואל
תהי רשע.

ועוד ירמוז באומרו בֵּין אָב לְבִתּוֹ,
לראשי המטות והמטות, שכן נקראו
ראשי המטות אבות המטות.

ואשר על כן ירמזון אֵלֶּין מְלִיאָה
לומר: אֵלֶּה חֻקֵּי הַנְּדָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה'
אֶת מֹשֶׁה בֵּין הַקֶּב"ה וְכַנְסַת יִשְׂרָאֵל,
בין ראשי המטות והמטות, בפאתי
ארץ החיים היא ארץ ישראל מקום
השראת השכינה, לא לחלל שבועתם
טרם כניסתם לארצם, תהי צדיק ואל
תהי רשע.

ועל דרך הסוד, כמובא בזה"ק
(פינחס, רנ"ד ע"ב) תיקנו לומר תפילת
כָּל גִּדְרֵי בַפְּאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים הַקְּדוּשָׁה
להתיר שבועת הַגְּלוּיּוֹת שנשבע
הקב"ה על ישראל. ובגין דָּא תְּקִינוּ
לְמִימַר בֵּיה, כָּל גִּדְרֵי וְאִסְרֵי וכו',
פולחון יְהוֹן שְׁבִיתוּן וּשְׁבִיקוּן לֹא

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

כעיצור, והופך את האות ה מנקה ובלתי נשמעת לאות בעלת משמעות ובעלת קיום.

ופעולת המפיק היא על שני אופנים. **האחד** שהמפיק מורה על **שייכות** כגון **אִישָׁה האִישׁ שלה**.

והשני, שהמפיק מורה על **קיום** הדבר.

ובאין מפיק במקום הנצרך לא יהיה קיום לדבר, וכגון **נִבְחָ שְׁקָרָא לָהּ** בשמו **ללא מפיק**, כי **לא התקיימה** בידו. (וכדלקמן בסוף הפרשה, לב, מב').

וכפי הנאמר לעיל שיש כאן נמשל לכנסת ישראל והקב"ה, על כן ירבו המפיקים להורות על **שייכות וקיום**. **שייכות הדדית** של כנסת ישראל להקב"ה ושל הקב"ה לכנסת ישראל **וכן על קיום הברית ביניהם**.

ועל דרך הצח, יש בפרשת נדרים ל"ה [שלשים וחמישה] מפיקים כמניין **לָהּ**. **ועם הכולל ירמוז על ל"ו** צדיקים שבדור, שבזכותם מתקיים בכנסת ישראל בכל דור ודור **"וה' יִסְלַח לָהּ"**. ורמוז כאן שתצא **לָהּ** כנסת

שבת, שלא יהיה דיבורך בארץ ישראל כדיבורך בשאר הארצות, וכפירוש רש"י **לֹא יִחַל דְּבָרְךָ**, שלא יעשה דבריו חולין ויש להתכונן לכך דוקא **בפאתי ארץ ישראל** שקדושתה **למעלה משל כל הארצות**.

וכמובא בתיקוני הזוהר תקונא חמישאה [תיקון כ"ו] דף קמא ע"ב וכפי שנגאמר שֶׁל נְעֻלִיף מְעַל בְּגָלִיף כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קִדְּשׁ הוּא, וְלֹא תִטְמֵא אֶת אֲדַמָּתְךָ, שְׁנִשְׁמָה יְתֵרָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹמֶעֱלָה, אֲדַמָּת קִדְּשׁ, שְׁנִנְאֵמֶר בָּהּ קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה.

^^^^

דרשת

לָהּ

וה' יִסְלַח לָהּ. (ל"ו) **מפיק ה"א**

על דרך הלשון. נאמר **לָהּ**, **מפיק בה"א**, **כזה: זה** והיא כעין דגש באות ה'. ונקרא **מפיק** על שם **שְׁמִמִּיק ומוציא** את הה"א ממוצאות הפה

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שמחלו לו, **נפל הנו"ן**. ונפילת הנו"ן תרמוזו שאין צריך לקיים נדרו. וכן באשה, **כתיב תדר נדר**. שלא מתקיים בה ככל היוצא מפיו יעשה לאחר שהופר נדרה ולכן כתיב **תדר** ללא נו"ן.

ועל דרך הצת, **נדר** הוא לשון דורון. כי דורון הוא נדר בתוספת שני ווי"ן.

וכאומרו, **שבתחילה** כאשר נדר מתוך רצון טוב לה', היו הוא ונדרו בדרגה של דורון לה', כמביא לפניו מתנה. ולבסוף לאחר שקיים נדרו או שהותר לו נדרו, **נפל הנו"ן** ונותר "דר". שהוא בארמית זר.

ולשון זר הוא לשון כתר. וכמו שאמר רשב"י (אבות, פרק ד' משנה יג') שלשה כתרים הם. כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות, כנגד ג' זרים שהיו בכלי המקדש, סביב הארון, סביב מזבח הקטרת, וסביב השולחן המורה על מלכות. וכן מי שקיים נדרו, נקשר לו כתר שם טוב.

ולעומקו של מקרא יש לומר שזה כוונת המשך המשנה שם וכתר שם

ישראל זכאית בדין, שכן מפיק לשון יציאה הוא.

כן על דרך הרמז והצח, ירמוז הכתוב על מוצא המפיק אל מסע הנדרים, דרך בני גד ובני ראובן היוצאים חלוצ למלחמה, לקיים נדרם אשר הפיקו מפיהם, ועד היעלמות המפיק בנבח אשר קרא לה בשמו ללא מפיק כי לא השתייכה אליו ולא התקיימה בו, והוא סיום מוצאי המפיק, ותחילת מוצאי המסעות, ככתוב וְאַלְהָהּ מְסַעֲתָם לְמוֹצְאֵיהֶם, בפרשת מסעי.

~~~~~

איש פי ידר נדר וגו' לא יחל דברו.
(ל, ג')

אמר רבא [ברכות לב.]. הוא אינו מחל אבל אחרים מחלין לו. ואע"פ שנאמר **כָּל הַיָּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה**, כל זה רק אם לא מחלין לו, אבל אם אחרים מחלין לו אין צריך לעשות ככל היוצא מפיו.

ולית מלתא דלא רמיזא באורייתא. שכן כתוב ידר נדר. ידר בלי נו"ן, נדר עם נו"ן. הרי שיצא מפיו נדר, עם נו"ן. והוא בלא יחל דברו. ולאחר

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ואם נדר ולא שלם, נפל נדרו, נפל הנו"ן שבנדרו ונשאר רד, שירד מגדולתו. **ועל דרך הצח**, נו"נ ראשי תיבות נדר ונפל נודרו.

ולעומת זאת, כאשר קיים נדרו, נפלה הנון לטובה, ונותר רד או דר. לומר לך, שירד עול נדרו, וחזר לדור ולהיות במחיצתו של הקב"ה, כאותם שלא נודרים, ונקשר ב"דר" הוא יור של כתר שם טוב כנ"ל.

^^^

פל-נדר וכל-שבעת אסר לענות
נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו.
[ל,יד']

לענות נפש. ברש"י: אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלבד.

ועל דרך הרמז, נרמז בפסוק ונשא את עונה.

בפשט הכתוב אם לא הפר לה, עוונה עליו ולא עליה. ועל דרך הדרש יאמר אל תקרא עונה, אלא עינויה. ונשא את עינויה. שמפר עינוי נפשה.

טוב עולה על גביהן. שאם קיים נדרו [מיד] זכה בכתר שם טוב. הוא כתר של הקב"ה אשר שמו נקרא טוב, כדאמרינן ב"מודים": **הטוב**, כי לא כלו רחמין. וכדברי קהלת (ה,ד') **טוב אשר לא תדר** משתדור ולא תשלם [מיד], **טוב** הוא שמו של הקב"ה, וכאשר לא תדר [או כאשר תדר ותשלם מיד] תהיה במחיצתו של **הטוב**.

והניין פה, מה ראה הכתוב בקהלת כל כך לשבח את מי שאינו נודר: **טוב אשר לא-תדר** משתדור ולא תשלם. (קהלת,ה,ג-ד'). הרי מי שנודר ואינו משלם נקרא רשע. (רש"י כאן). ואמרו (שבת ל"ב:) **בעון נדרים** מתים אשתו ובניו של אדם. ואם לא נדר הרחיק עצמו מלהיות רשע. ומה אם כן השבח הגדול למי שלא נודר שנקרא טוב.

ויש לומר מה שמשבח הכתוב את מי שאינו נודר כי מראה בזה **תלות מוחלטת בהקב"ה**, שהוא אינו ברשות עצמו, ושאינו יכול לידור, אולי לא יעלה בידו לקיים נדרו. **לכן משבחו הכתוב**.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ, כֹּל מִה שֶׁאִדָּם
אוֹסֵר עַל עֲצֻמוֹ יָקוּם עֲלָיו לְהַעֲיֵד עָלָיו
לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ.

^^^

נָקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי תִּאֲסָף אֶל-עַמִּידָהּ
(לֹא, ב')

יֵשׁ לַעֲיִין בְּסֹדֶר הַפְּרָשָׁה שֶׁהָיָה
לְכַאוֹרָה, אֵינָה כְּסֻדְרָה.

שֶׁהָיָה לוֹ לְכַתּוֹב פְּרֻשַׁת נִקְמַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּפְרֻשַׁת גִּיעוּלֵי כֹלִים סָמוּךְ
לְמַעֲשֵׂה פִנְחָס.

וְשֵׁמָּה יֵשׁ לֹמֵר מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה נִקְטָה כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר אַחֲרֵי תִּאֲסָף
אֶל-עַמִּידָהּ, [כְּלֹמֵר לְאַחֵר מִלְחַמַת מִדְיָן
תִּאֲסָף אֶל-עַמִּידָהּ] וְלֹא תִהְיֶה זִילּוּתָא
כִּלְפֵי מֹשֶׁה לְמַהֵר עֵת פְּקוּדָתוֹ.

וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁאִם יִמָּהֵר פְּקוּדָתוֹ
יִרְנְנוּ אַחֲרָיו הַבְּרִיּוֹת לֹמֵר כִּי מִקֵּר
לְסִיִּים מִנְהִיגוֹת עַל אֲשֶׁר חִלְשָׁה דַּעְתּוֹ
בְּעִנֵּין הַמִּדְיָנִית וּמַעֲשֵׂה פִנְחָס וְעַל
אֲשֶׁר נִעְלַמָּה מִמֶּנּוּ הַהִלְכָה. וְאֲשֶׁר עַל

וְעוֹד יֵשׁ לֹמֵר עַל דֶּרֶךְ הַרְמוֹז,
שֶׁתְּרַמּוֹז פְּרֻשַׁת נְדָרִים עַל קִיּוֹם
הַמִּצְוֹת. כִּפִּי שֶׁאִמְרוּ (בְּנִדְרִים
טז). נִדְרִים עַל הַמִּצְוֹת, כְּגוֹן,
וְהִתְחַרְיֵשׁ לָהּ אֲבִיהָ הוּא הַקִּב"ה, כְּדִי
שֶׁתִּקְיֶים אֶת נְדָרָהּ שֶׁנִּדְרָה בְּסִינִי
נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ לְהַעֲיֵד
בִּה שֶׁצְדִיקָה הִיא, וְהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה,
וְכָל אִסּוּר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ וְהֵן
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה גַם הֵם יִקְוּמוּ וְיַעֲיִדוּ
בִּה זֶה שֶׁנֶּאֱמַר [עַל דֶּרֶךְ הַדְּרָשׁ] יָקוּם
עָלֶיהָ.

וְעוֹד, תְּרַמּוֹז הַפְּרָשָׁה בְּאוֹמְרוֹ
וְהִתְחַרְיֵשׁ לָהּ אֲבִיהָ, לְאָדָם הַנִּלְחָם עִם
יִצְרוֹ וְלֹא עוֹבֵר עֲבִירָה הַמִּטְרִידָתוֹ.
וְהוּא מַחְרִישׁ לְטִרְדוֹת הַיֵּצֵר. שֶׁאִם עֲבַר
עֲבִירָה כִּאִילוֹ יִלְדָּה, וְהוּא אֵב לְתוֹלְדוֹת
עֲבִירוֹתָיו. וְאִם נִצָּחוּ וְלֹא עֲבַר הָרִי הוּא
אֵב לְנִצְחוֹנוֹתָיו. וְכִפִּי שֶׁאִמְרוּ (מִסְכָּת
מִכּוֹת כג:): עַה"פ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם
הָאָדָם וְחֵי בָהֶם, כֹּל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עֲבַר
עֲבִירָה נּוֹתֵנִין לוֹ שֹׂכֵר כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה.

וְהֵינּוּ דְכֹתִיב וְהִתְחַרְיֵשׁ לָהּ אֲבִיהָ, אִם
הַחֲרִישׁ לְפִיתוֹי הַיֵּצֵר, וְלֹא נִשְׁמַע לוֹ,
וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ כֹּל נְדָרָיו בְּסִינִי יִקְוּמוּ
וְהָרִי כִּאִילוֹ קִיּוּמָם וְנוֹתֵנִים לוֹ שֹׂכֵר
כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה. וְלֹכֵן כֹּתִיב, וְכָל אִסּוּר

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

המקדש על ידי משה רבנו. כי בית המקדש שנבנה על ידי משה רבנו לא יוכל להיחרב, ובהיות עם ישראל מחזיקים בעוונותיהם ח"ו, איכה ישפוך חמתו על עצים ועל אבנים, ליתן להם כפרה עולמית.

ואשר על כן הוא הסדר הנכון. בתחילה כתב פרשת נדרים שכתוב בה **לֹא יִחַל דְּבָרֹו**, ורמז בו שהקב"ה לא יפר את נדרו של משה כדי שלא יכנס לארץ, כנ"ל, ולאחריה פרשת **נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שכתוב בה **אַחֲרֵי תֹאסֹף אֶל-עַמִּידָה**.

ועוד יש לעיין בלשון **אַחֲרֵי תֹאסֹף**. מדוע נקט לשון **אסיפה** דווקא.

ועל דרך הסוד יש לומר, כאן הודיעו הכתוב, שאע"פ שמיתה נאמרה בו, יזכה להגיע אל מקום **אסיפת נשמות הצדיקים**, והוא תחת כסא הכבוד, מקום רום החולם הנכסף.

הוא החולם שבקוצו של יו"ד העליונה בעולם האצילות, שם שם **אהיה** **הק'**, מקור התפשטות הרחמים בעולם, וזה שאמר לו **לְשֵׁם תהיה נֹאסֶף**, אל מקום רום החולם הנכסף, כזה:

כן חָפָה הכתוב עם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים עד עתה.

ועוד יש לומר, שחכה הכתוב עם **נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים** עד אחרי **פרשת נדרים**, כמובא ברש"י תחילת ואתחנן, אמר משה **נֶאֱתַחֲנֶנּוּ אֶל-ה' בְּעַת הַהוּא לְאֶמֶר, מֵאִי בְּעַת הַהוּא** לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר. בא הכתוב לומר, **לֹא יִחַל דְּבָרֹו**. שלא נתרצה הקב"ה לתפילה זו של משה, וכאומרו **אינו מופר ואינו מותר**.

ואף על פי שאמר רבא (ברכות לב ע"ב ב') **נִיחַל משה את פני ה'** שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא **עד שהפר לו נדרו** [מלהשמיד את ישראל]. כתיב הכא **נִיחַל** וכתיב התם **לֹא יִחַל דְּבָרֹו** ואמר מר הוא אינו מיחל אבל **אחרים מחלין לו**, הני מילי **היכא דנתרצה**. אבל הכא **לא נתרצה הקב"ה מטעם כמוס עמו**. וכמו שמובא בכסף משנה בהלכות נדרים להרמבם ז"ל **אבל אם ניחם וחזר בו חכם מתיר לו. וכאן לא ניחם**.

והאזה"ת הק' גילה הטעם [בפרשת ואתחנן] מדוע לא ניחם ה' להפר נדרו של משה: **כדי שלא יִכְנֶה בית**

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

דרשת אֶלֶף לַמִּטָּה

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
נָקֶם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הַמִּדְיָנִים אַחֲרֵי תֹאסֵף אֶל-עַמִּיד:
וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר
הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא
וַיִּהְיוּ עַל-מִדְּלֹן לַתַּת נִקְמַת-ה'
בַּמִּדְיָן:
אֶלֶף לַמִּטָּה אֶלֶף לַמִּטָּה לְכָל מִטּוֹת
יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לַצָּבָא: (לא,א-ד')

שואל אוה"ח הק' על מי סמך לשלוח
אנשים מועטים י"ב אלף, לעם רב.

ותשובתו, שאין צורך שילחמו הם
אלא יהיו שם עליהם פירוש
בשבילם, שנאמר וַיִּהְיוּ עַל-מִדְּלֹן.

והטעם, כלשונו, לתת נקמת ה'
פירוש נקמה שיתנקם ה' במדין
באמצעותם על דרך אומרו (שמות יד)
ה' ילחם לכם.

ולעומקו של מקרא יש ליתן עוד
טעם בדבר, שיהיו שם על-מִדְּלֹן,
שיתפסו אומנותו של פינחס ויעמדו
להתפלל ככתוב (תהלים קו,ל') וַיַּעֲמֵד

וציורו כזה: [על פי הס' שערי אורה לר'
יוסף ג'יקיטלין]
החולם הוא מקור הנבואה הבאה בחלום

אהי'ה

כתר עליון

חכמה י בינה ה גבורה חסד
תפארת
נצח הוד

י יסוד

ה

מלכות

אדנ'י

ואשר על כן זאת תהיה התפילה הנרצית:

אֶל מְקוֹם רוּם
הַחֹלֶם הַנִּכְסֵף
שֵׁם אֱהִיָּה
לְעֵת נֹאסֵף
מֵאֲדֹנֵי הַהוֹיָה
לִף אֱהִיָּה
~~~~~

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

תינוקות של בית רבן [פרק הבונה מסכת שבת קד.] **אַל־בֵּית אֱלֹהֵי בִּינָה.** ונאמר פעמיים **אַלֶּה לַמִּשָּׁה אֶלֶּה לַמִּטָּה** כנגד **ושוננתם** לבניך. ועוד נרמז בזה: **אַלֶּה לַמִּשָּׁה אֶלֶּה לַמִּטָּה,** ב' פְּעָמִים א'. והוא כעין אלף ב'. **לֹאֶלֶּה** ולחזור ולשנן ו**לֹאֶלֶּה**. וכפי שהיה בזמן מרדכי ואסתר שלמדו התינוקות הלכות הקומץ ודחו בזה עשרת **אלפים** ככר כסף של המן [מגילה טז.]. וכן אמר: אתא מלי קומצי קמחא דִּידְכוּ ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דִּידְךָ.

וכן עניינו של המשך הפסוק: לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצִבָּא. שתפילת התינוקות בכל **מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל נשלחות** ישירות לשמים עד **שצבא השמים והכוכבים** נלחמים בעבורם במסילותם כנגד שבעים שרי האומות, והם נופלים לפניהם, כפי שזמבא בשירת דבורה [שופטים ה, כ']. מן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַפּוֹכְבִּים מִמְּסֻלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם סִיָּרָא. והיינו **תִּשְׁלְחוּ לְצִבָּא, לְצִבָּא, לְצִבָּא השמים.** והיושבי בשמים ישחק למו בשמעו את צעירי הצאן בקול אדיר, [והוא נוטריקון צב"א, צעירי-הצאן בקול אדיר], עד שהם כמלאכים המתיצבים לפניו, לקיים בזה **הִתְיַצְבוּ וְרָאוּ אֶת-יְשׁוּעַת**

פִּינָחָס וַיַּפְלֵל. וכמאמר הזה"ק [פינחס, רל"ו, רל"ח] **עָמַד בְּפָרְצָה לִפְנֵי דִין שָׁל יִצְחָק כְּדִי לְהִגֹּן עַל יִשְׂרָאֵל, וְעוֹד שָׁם פִּינָחָס בְּחֻשְׁבוֹן יִצְחָק** [208] שבשניהם מבואר **שהתפללו, ככתוב וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹת בַּשָּׂדֶה** ואמרו אין **שִׁיחָה** אלא **תפילה.**

הכי נמי עמדו והתפללו, והאויבים נופלים לפניהם. והיינו דכתיב **נקמת ה'.** ומה שהרגום גם בחרב כדי לקיים **נקמת ישראל.**

ובזה ינתן טעם לשני הכתובים הסותרים לכאורה זה את זה. כתוב אחד אומר **נָקָם נָקַמְתָּ בְּנִי יִשְׂרָאֵל** וכתוב אחד אומר **לָתֵת נָקַמְתָּ-ה'.** שבנקמת ה' **נפלו לפניהם, ואז הרגום בחרב לקיים נקמת בני"י.**

ולעומקו של מקרא יש לומר עוד, שסמכו על תפילות של תינוקות של בית רבן, שבזכותן נפלו אויביהם לפניהם, כאמור בתהלים (ח, ג') **מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנָּקִים יִסְדָּתָּ עַז לַמַּעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם.**

זה שכתוב על דרך הצח: **אַלֶּה לַמִּשָּׁה אֶלֶּה לַמִּטָּה,** וירמוז למה שאמרו

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

כן נקראו **עוללים**, לספר נפלאות ה' כאשר עשה במצרים באומרו (שמות י"ב): את אשר **התעללתי** במצרים, כן תספר באזני בנך ובן בנך את אשר **עוללו העוללים** במלחמת מדין.

^^^

דרשת

תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים

זֹאת תַּקַּת הַתּוֹרָה וגו' אֵךְ אֶת-הַנֶּהָב וְאֶת-הַפֶּסֶף אֶת-הַנְּחָשִׁית אֶת-הַבְּרָזָל אֶת-הַבְּדִיל וְאֶת-הָעֶפְרַת: כָּל-דָּבָר אֲשֶׁר-יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהָר אֵךְ בְּמִי נִדְּהָ יִתְחַטֵּא וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמִים (לא, כא')

יש לשאול אמאי נקט תקת התורה ולא חקת המהרה.

על דרך הדרש ירמוז בזה על חקת התורה של מלחמת היצר. שכן אמרו בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין.

ה', וככתוב בפרשתנו: **וַיִּהְיֶה עַל-מִדְּיָן.**

ועוד ירמוז הכתוב למה שנאמר שם (תהלים ח, ח') **צִנָּה וְאַלְפִים כָּלָם.** ועל דרך הדרש, **צִנָּה** אלו צעירי הצאן, **וְאַלְפִים** אלו י"ב אלפים מאנשי הצבא שעמדו בתפילה, **כָּלָם**, שכולם יחד התיצבו והתפללו לפני הקב"ה וקיימו בזה **לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם.**

ועל דרך הסוד נשלח אתם המלאך הנקרא **נקם** הוא השם הק' היוצא מע"ב שמות של ג' פסוקים ויסע ויבא ויט והוא **מלאך של רחמים** לישראל, הממונה **להינקם** מאויביהם של ישראל ובכך להשפיע רחמים בעולם. הוא המלאך שהיה בעזרו של **פינחס** כמבואר ב**לעומקו של מקרא** בפרשת פינחס, ויצא אתם גם עתה, והיינו דכתיב: **נָקָם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.**

ועל דרך הצח, לשון נופל על לשון מצאנו כאן, שנאמר: **מִפִּי עוֹלָלִים וַיִּנָּקִים יִסְדָּתָ עֵז לְמַעַן צוֹרְרֶיהָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם.** שהיונקים אשר לא טעמו טעם חטא, על ידם יבוא נקם לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם באלו שבאו להחטיא את ישראל. ואשר על

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ולחכות לעבירתם בבחינת מתי יבוא לידי וכו' ובלבד שיעברו עבירתם. **בדיל** שאינם יכולים להיבדל מהעבירה **עופרת** שכל עניני העולם, הזה והבא, נראים בעיניהם כעפר כנגד העבירה אשר הם רוצים לעבור.

ובעולם התיקון, דברי התורה כאש יעבירו יצרם ומי החסד יטהרום ליוצרם. וכמו שאמרו בחסד ואמת יכופר עוון. בחסד זו גמילות חסדים הדומה למים, ואמת אלו הדברי תורה שנדמו כאש.

ומדה כנגד מדה בעולם התיקון:

בעלי הזהב לא ישווה בעיניהם דבר כי אם התנוצצות התורה והמצווה כזהרורי הזהב,

בעלי הכסף לא ישקטו ולא ינוחו עד אשר יתקיים בהם נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' [תהלים פד, ג],

בעלי הנחושת יהיו נחושים לקיים כל התורה כולה וללומדה לארכה ולרחבה,

וזה אומרו כל אשר באש, הוא אש היצר הרע, תעבירו באש, היא אש התורה. שאש התורה תכבה אש היצר. כעין אש אוכלה אש. [חגיגה כז. תוספות על פי מדרש תנחומא]. ואם אין היצר בוער כאש יתעתע באדם לזרום בו כמעיין שקט ומפכה ומפכה, על כן נאמר **וְכָל אִשָּׁר לֹא-יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּמִים.** וכאומרו: **המים של התורה יעבירו יצר הרע של גלי היצר.** שכן נמשלה התורה גם **לאש וגם למים.**

לאש, שְׁנַאֲמַר: מִיִּמִּינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ (דברים לג, ב).

למים, שְׁנַאֲמַר (ישעיה נה א) הִי כָּל צָמָא לְכוּ לְמִים.

וכך או כך יעברו יצריו מן העולם על ידי אש התורה או על ידי התורה.

וזכר כאן הכתוב ששה סוגי מתכות כנגד ששה סוגי אנשים שונים שבהם בוער יצרם:

זהב, אלו אנשים שכל עבירה נוצצת בעיניהם כזהב.

וכסף, שנכספים לעבירה. נחשת שנחושים הם לעבור את העבירה.

ברזל שמוכנים לעלות חלודה כברזל

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ועל דרך הרמז והמוסר, ירמזון אליו מליא למה שנאמר בשירת הים [שמות ט"ו, טז'] **עַד-יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה** **עַד-יַעֲבֹר** עם-צו קנית, שהוציאנו ממצרים להעביר ולבער יצר הרע מן העולם במסירות נפש הראויה, אם באש ואם במים, ועל ידי כך יתקיים [פס' טז'] **תִּבְאֵמוּ וְתִשְׁעֲמוּ בְּהָר גִּזְלֹתָיָהּ** **מִכֹּון לְשִׁבְתָּהּ פְּעֻלַּת יְהוָה מִקִּדָּשׁ אֲדֹנָי** כִּוְנָנוּ יְדֵיָהּ.

עוד יתבאר על דרך הסוד כפי שנאמר כן על כל הפורש מן העבירה **ודבק במקום**, שזוכה למלאכים שילוו אותו אחד של אש בזכות יצחק, הלא הוא **גבריאל**, ואחד של מים בזכות אברהם, הלא הוא **מיכאל**, להיות בעזרתו, וכן נוראל בזכות יעקב ורפאל בזכות אדם הראשון.

וכן מובא בזוה"ק (פרשת בא מא עמ' ב' ברעיא מהימנא) שאם הוא זכאי, נחתין עמיה ארבעה מלאכיו, דאתמר בהון (תהלים צא) **כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה לָהּ**. **עד מיכאל**, בנכות אברהם. ונתנינא גבריאל, בנכות יצחק. ותליתא דנחית עמיה נוראל, בנכות יעקב. ורביעא רפאל, בנכות דאדם קדמא. ונצר הטוב לעילא מניה.

~~~~~

בעלי הברזל לא יתנו לב לעניני הקלד **והתקבל** ואף כי **יעלו חלודה** בעיני הבריות תהיה התורה תקועה בלבם **כיתדות ברזל** ויחכו לקיימה בבחינת מתי יבוא לידי ואקיימנה,

בעלי הקדיל יבדלו מכל עניני העולם לעסוק בתורת ה' יומם ולילה,

בעלי העופרת ישימו נפשם כעפר לכל תהיה, כתפילת התחנונים בסוף העמידה.

ועל ידי לימוד התורה יתגבר על **אש העבירה**, ועל ידי **אגדתא** הנמשכת **כמים** ימשך לבו לשמים, שכן אמרו רצונך שתכיר את מי שאמר והיה העולם למוד אגדתא (ספרי, עקב).

או כלך לדרך זו, ילמד תורה שבכתב שהיא בחינת דין וגבורה ועליה נאמר כה דברי כאש, וכן ילמד תורה שבע"פ שהיא כמים המשולים לחדס שנאמר ותורת חסד על לשונה.

ועוד יש ליתן טעם לשתי העברות אלו: תעבירו כאש וגו' תעבירו במים (לא, כג)

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אלה על אלה. כך גם למטה. והכל אחוז זה בזה להיות הכל אחד.

ולכן ציוותה התורה לתת מכס ואחוז לידע שהכל שלו ומידו הכל. וכמובא בפרקי אבות (ג,ז) רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו, שאפה ושלף שלו. וכן בדוד {כא} הוא אומר (דברי הימים א כט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך.

ובשימת לב, יש לומר כי מן המכס והאחוז יש לידע הנסים שהיו בשלל.

שהרי גלוי לפני הקב"ה שיצווה ליתן אחוז אחד מן החמישים וכו', ולכן היו המספרים שלימים בדרך כזו שלא היה צריך לפתור כל בהמה או כל נפש לשתים. והיינו אחוז בחבלי בוך וארגמן, שהקב"ה אחוז בעולמו ועולמו אחוז בו עד פרטי הפרטים.

ועל דרך זה יתן טעם שגם במנין השבטים ומשפחותיהם [בפרשת פינחס] מצינו מספרים שלמים ללא פרוטרוט. ואמנם, יש דיעות בזה על דרך הפשט שהמנין שנקטה בו התורה הוא בבחינת "לא דק". כביכול לא

דרשת מְכָס אָחִיז

והרמת מְכָס לה' מאת אנשי המלחמה וגו' תקח אחד אחוז מן החמשים וגו' (לא, כח, ל')

יש ליתן טעם מה הם הלשונות מְכָס אָחִיז בפרשת השלל. והביא האוהב ישראל מאפטא כי כל ענין הנתינה לכהן וכו' הוא לידע כי הכל מאת אלופו של עולם. ולפי דבריו הרי זה כעין מעשרות. ולכן יש להבין לשון מְכָס ואָחִיז.

ולעומקו של מקרא יש לומר שמְכָס הוא לשון וְלִמְכָסָה עֲתִיק (ישעיהו, כג, יח) הוא הכינוי לבורא עולם אשר כל עניני העולם גם המכוסים והנסתרים מאתנו, שלו הם מששת ימי בראשית.

אָחִיז הוא מלשון אָחִיז בְּחַבְלֵי בּוּץ וְאַרְגָּמָן (אסתר א, ו'), שהקב"ה אחוז בכל ענין וענין עד פרטי הפרטים הרוחניים והגשמיים.

וכן מובא בזה"ק בראשית, מ' עמ' א' שבעה מדורים הם למעלה דרגה על דרגה, ובכל המדורים מלאכים עליונים

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

כן תמצא במניין בני ישראל שבפרשת פינחס, על זה הדרך, שהיה מספר השבטים למשפחותיהם במספר שלם, להודיע כוונת הקב"ה "המוציא במספר צבאם" כי השבטים שלמים הם אתו. ועל זה ראוי להיות מספרם יוצא שלם.

~~~~~

מְכַלְלָתָא וּמְלַבְּשָׁתָא

עֲטֻרוֹת וְדִיבָן וְיַעֲזָר וְנִמְרָה
וְחִשְׁבֹּן וְאַלְעָלָה וְשֹׁבֵם וְנָבֹ וְבַעַן
(לב,ג')

עֲטֻרוֹת וְדִיבָן

בתרגום:

מְכַלְלָתָא וּמְלַבְּשָׁתָא

ויש לשאול, הרי אמרו שנים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבן שאין להם תרגום, יחזור פעם שלישית כנגד ואחד תרגום, וכמובא במסכת ברכות ח עמ' א':

וכדאמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבן שכל המשלים

דייק הכתוב, והשלים המספרים להיות שלמים.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי אדרבה, בהיות המספרים שלמים יש בזה כוונה עמוקה מאת "המוציא במספר צבאם", [ישעיהו מ,כו'], לומר לך כי השבטים שלמים הם עמו יתברך. ולכן מספרם שלם.

וכמו שפירש רש"י הק' [פינחס, במדבר כו,ה'] משפחת החנכי: לפי שהיו האומות מבזין אותם, ואומרים, מה אלו מתייחסין על שבטיהם, סבורין הן שלא שלטו המצריים באמותיהם, אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם, לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר, מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם.

וכמו שפירש אה"ח הק' על מספרי הנפשות והבהמות שנלקחו כשלל ממדין שהיו במספר שלם [מטות לב, לב'] לגלות שהמכס היה מלגיו ולא מלבר. [וכגון שלא היה מונה חמש מאות ונותן אחד לה' מפת המכס, אלא מונה תצ"ט ונותן אחד].

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

או פסוקא אחרנא שאין בו תרגום כלל. **ותירצו:** יש לומר משום הכי נקט עטרות ודיבון **אע"ג שאין בו תרגום ידוע** אלא **תרגום ירושלמי** וצריך לקרות ג' פעמים העברי מ"מ יותר **טוב לקרות פעם שלישית בתרגום]** כוונתם בתרגום ירושלמי או כל תרגום אחר שימצא].

ולתרגום הירושלמי [כפי שהשתרכב לתרגום אונקלוס] **יש לשאול:** מה רצה לומר בתרגום שמות הערים, שהרי בשימת לב יראה שאין זה ממש תרגום המלים אלא מעין פירוש שיש לעמוד עליו, וכגון: **עֲטָרוֹת וְדִבּוֹן** מְקַלְתָּא וּמְלַבְשָׁתָא, וּבְנֵי קְבוּרָתָא דְמִשָּׁה (לב, ג') וכו', וכפי שיתבאר.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שבבואם לפני משה וברצותם לפייסו, דברו בני גד ובני ראובן על ערים אלו לא כדבר הנפרד מארץ ישראל, אלא אדרבה, כמקומות המשרתים את ארץ ישראל ומְדַבְּרִים בשבחה, **כשפחה לפני גבירתה.**

ובכך לרצותו לאדון הנביאים, ולהאמינו, שאין הם מבקשים להתנתק מן הארץ המובטחת, אלא אדרבה,

פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. **ופירש"י ואפילו עטרות ודיבון שאין בו תרגום.** כלומר כקורא ג' פעמים הפסוק ומעלה עליו כאילו אמר בפעם השלישית גם תרגום.

ופירשו תוספות שם: שצריך לקרותו שלש פעמים בעברי. כגון: [שמות א, פס' ב'] **רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵנִי וַיהוֹדָה** שהוא כן גם בתרגום. **רְאוּבֵן שְׁמֵעוֹן לֵנִי וַיהוֹדָה.** יוצא שקוראו ג' פעמים בעברי. וכן **עֲטָרוֹת וְדִבּוֹן וַיַּעֲזֹר וְנִמְלָה וְחִשְׁבֹּן וְאֶלְעָלָה וּשְׁבָם וְנָבֹ וּבָעֶן.** ונמצא בתרגום אונקלוס שלפנינו: **מְקַלְתָּא וּמְלַבְשָׁתָא וְכוּמְרִין וּבֵית נְמָרִין וּבֵית חוּשְׁבָנָא וּבְעֵלִי דְבָבָא וְסִימָא וּבֵית קְבוּרָתָא דְמִשָּׁה וּבְעוֹן.**

ויש לשאול, הרי התרגום שלפנינו איננו כעברי, אלא בלשון ארמית, כנ"ל. אלא יש לומר כפי שנמצא בביאור יונתן: **שהשתרבוני השתרכב** לו התרגום מירושלמי לתרגום אונקלוס.

וכדהקשו התוספות שם: אמאי נקט עטרות ודיבון **שיש לו מ"מ תרגום ירושלמי.** היה לו לומר ראובן ושמעון

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שמחשיבו, ומכיון שהיא בפתחה של הארץ הרי **חשבון מחשיבתה** לארץ הק'.

וכן **אַלְעֵלָה** הוא **השער העולה** אל הארץ, ולכן נקרא בתרגום **בְּעֵלִי דְבָבָא**, כאומרו בְּבֹא דְעֵלִיָּה, **שער העליה**, או **עליית השער**. שמכאן הוא השער **לעלות** אל הארץ המובטחת.

וכן **שִׁבְם** בתרגום הוא **סימא**, לשון **אוצר**, **ברכה ורפואה**. שהעולה דרכו לארץ ישראל מתברך ומתרפא, ולכן נקראת כעין **בְּשֵׁם**. וכן מובא בביאור על תרגום יונתן שתרגם שִׁבְם-שִׁינָן, שהוא לשון ריח טוב המלווהו בדרכו לארץ הנכספת.

וכן **נָבֹו** בפשטות הוא **הר נבו**, ומתורגם על שם סופו שעל ידי כך יהיה משה **נחשב** כקבור בארץ ישראל. וכן התרגום אומר **בית קבורתא דְמִשָּׁה**.

ואשר על כן נקראת **נָבֹו** שגובלת עם **מבואותיה** של **ארץ הנבואה** כראוי **לאדון הנביאים**.

וכן **בְּעֹן**, פשוטו כמשמעו לשון של **רצון**. כמו בְּעִי. שמכאן יש **רצון**

מבקשים הם להיות בזה חלק משבח הארץ ולפאר בזה את פתחה ושעריה של הארץ הנכספת.

ואשר על כן באו לפני משה ואמרו:
עֲטָרוֹת וְדִיבָן בתרגום **מְכַלְלָתָא וּמְלַבְּשָׁתָא**. **מְכַלְלָתָא** היא עטרה לראש המלכה, **וּמְלַבְּשָׁתָא** היא לבוש מלכות אשר מגישה השפחה למלכתה, ומקומנו כאן **בְּעֲטָרוֹת וְדִיבָן** כשפחה המעטרת את ראש **המלכה היא הארץ הק'**, אשר עיני ה' אלקיך בה, וכשפחה המלבשת את גבירתה לבוש מלכות. לכן אמרו **מְכַלְלָתָא וּמְלַבְּשָׁתָא**.

וכן **יַעֲזָר** לשון עזרה ובתרגום נקראת **פּוּמְרִין**, ככומרין האלו המשרתים לפני אדוניהם, כן **יַעֲזָר** משרתת ועוזרת להגיע פאתי ארץ ישראל.

וכן **נִמְרָה** היא **הנאמנת למרתה**, **לגבירתה**, ובתרגום **בית נְמִרִין**, **שנאמרין** בו דברי כיבושין על ארץ ישראל.

וכן **חֲשִׁבּוֹן** בתרגום **בית חושְבָנָא**, הוא לשון **חֲשִׁבּוֹן וחשיבות**. שכל נתינת חשבון לשני הוא מצד החשיבות

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

עדיין לא נחלתם היא כי רק עתה הם מבקשים לישב בה, ועדיין לא באה אליהם, ומה תלמוד לומר **כִּי בָאָה נַחֲלָתְנוּ אֵלֵינוּ**.

ואשר על כן בהסבר דבריהם לעומקו של מקרא, יש לומר שבאומרם **כִּי בָאָה נַחֲלָתְנוּ אֵלֵינוּ** לא התכוונו לנחלה שהם מבקשים לישב שם, בעבר הירדן המזרחי, אלא כך אמרו: **נחלתנו המיועדת לנו, שבארץ ישראל**, היא אשר באה ומתפשטת אלינו, עד המבואות האלו אשר אנו בה.

ובזה כאילו אמרו אין אנו מתכחשים **ח"ו** לנחלתנו אשר נתן לנו ה' בארץ. אלא אדרבה, היא באה אלינו, ולכן אין אנו נחשבים כמתנתקים ממנה, אלא מחוברים אליה כתינוק המחובר לאמו בטבורו.

ובהסבר דבריהם, בשימת לב, מעבר הַיַּרְדֵּן יכול להתפרש מעבר הַיַּרְדֵּן המזרחי והיינו דאמרו **מִזְרְחָהּ** מלשון במזרח, אך יכול גם להתפרש מעבר הַיַּרְדֵּן המערבי, לכיוון מזרח, והיינו דאמרו **מִזְרְחָהּ** מלשון למזרח. והטעמים מרכא טיפחא במלים מעבר

וכיסופים להתחבר עם ארץ ישראל ולא ח"ו להתנתק ממנה.

ועוד יש לומר שזו כוונת הפסוק (לב, לח') באומרו **מוֹסַבֶּת שָׁם. שֶׁאֵ"פ** שעדיין לא הסבו את שמן, מכל מקום הסבו את כוונתן.

ואשר על כן אמרו (לב, ד') **וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֶה**. שהתכוונו לומר בזה **שְׂכָל קִנְיָנֵינוּ של קִנְיָנוּ הוא**, קונה שמים וארץ, ואנו חלק מִקְנֵינוּ של קוננו. **ואנו עבדיו כשם שאנו עבדיך**, ולעבדו בלבב שלם אנו רוצים, ולא ח"ו להיות מנותקים.

ולכן בקשו את **חצי שבט המנשה** שיהיו להם מלמדי תינוקות, ומרביצי תורה ברבים, וכן בהיות חצי שבט מנשה אשר עמהם קשורים לחצי שבטם שבארץ ישראל, יהיו גם הם קשורים כך אִתָּם.

ואשר על כן הוסיפו ואמרו **כִּי לֹא נִנְסַלְּ אִתָּם מֵעַבְרָ לַיַּרְדֵּן וְהִלָּאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתְנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְרָ הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָהּ**. (לב, יט')

ויש לשאול, מה הוא זה שאמרו **כִּי בָאָה נַחֲלָתְנוּ אֵלֵינוּ**, והרי

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

**נָחֲנוּ נֶעֱבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶרֶץ כְּנָעַן וְאַתָּנוּ אֶחָת נִחְלָתָנוּ
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן [לב,לב]**

פירש רבנו בחיי: היה לו לומר **אנחנו**, [ם אל"ף] אבל מפני שהיו בני גד בעלי הכח והגבורה בכל המקומות לטרופ טרף האויבים, ושבו עצמם בלשון חלוצים לפני ה', לכך המעוטו עצמם בלשון נחנו, **דרך ענוה ושפלה**, כלשון הכתוב [שמות טז, ז'] ונחנו מה. זה אפשר לומר **בדרך הפשט**.

וממשיך רבנו בחיי בדרך הסוד:

אמנם קבלנו כי התחלת פסוק זה בנו"ן **היה בכוונה**, כפסוק שאמר ירמיה [איכה ג, מב'] **נָחֲנוּ פִשְׁעֵנוּ וּמְרִינוּ**, כי שם הוצרך לאות נו"ן מפני האלפ"א בית"א, וכן **בכאן הוצרך להתחיל בנו"ן כי אחד עשר פסוקים הם במקרא שמתחילין בנו"ן ומסיימין בנו"ן** וזה אחד מהם, וא"כ לא היה יכול לומר אנחנו והוצרך לכתוב נחנו.

וידוע כי שם המפורש יוצא מאחד עשר פסוקים אלו והוא משלש עשרה אותיות, ואם תזכיר הפסוקים עם השם היוצא מהם לא תירא מפחד כי הוא השם המועיל לפחד.

הַיַּרְדֵּן יוכיחו שלא בהכרח מחוברים למלה **מִזְרָחָה**. שהטיפחא מפסיקה קלות בין הַיַּרְדֵּן ובין **מִזְרָחָה**.

וזה הוא שאמרו **מִזְרָחָה**. שנחלתנו שבמערב, **באה אלינו מִזְרָחָה**. כדן כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה. [רש"י בראשית לב, ד' עה"פ אֶרְצָה שְׁעִיר]. ובמקום לומר באה אלינו **למזרח**, אמרו באה אלינו **מִזְרָחָה**: כִּי בָּאָה נִחְלָתָנוּ אֵלֵינוּ מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן **מִזְרָחָה**, והערים שאנו מבקשים כאן בעבר הירדן המזרחי לשבת בהם, **הם הם** כהמשך נחלתנו שבארץ ישראל.

ונמצא שבקשו להיות מחוברים לנחלתם שבארץ ישראל ולא להתנתק ממנה. ובזה ובכל הנ"ל ריצו לאדון הנביאים שהסכים על ידם בתנאי שיעברו חלוצים. והיינו שאמרו עטרות ודיבון מכללתא ומלבשתא שהערים שנקבל תהיינה עטרה ומלבוש מלכות לארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ומסתיימים ב'ו'] כך: נגע, נחנו, נביא, נהר, נגד, נחית, נפתי, נר, נופת, נודו, נושקי. [כמובא לקמן].

ועוד כתב נָשָׁם: וְשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ יוצא מ"א פסוקים הללו, והוא מן י"ג אותיות. ואם תזכיר הפסוקים עם השם היוצא מהם לא תירא מפחד כי השם מועיל לפחד. עכ"ל.

ובספר שרשי השמות לר' משה זפוטא מובא שהשם שיוצא מן התיבות הוא מכל אות שניה בתיבה הראשונה של כל פסוק.

כיצד: ג' מ נָלַע, ח' מ נָלַנְנָה, ב' מ נָבִיא, ה' מ נָלָר, ג' מ נָלָד, ח' מ נָלִיתָ, פ' מ נָפְתִי ר' נָר,

ו'ו' מ - נָפְתִי, נָדָדוּ, נָוֶשְׁקִי, [כאשר נָפְתִי נָדָדוּ וְנָוֶשְׁקִי כולן בכתיב מלא עם ו']

ובתוספת י"ה של שם ה' הרי הוא השם הק':

גחב"ה גחפ"ר, וווי"ה.

ולפי זה יוצא שכל הפסוקים הם כסדר כתיבתם בכתובים, חוץ מ"נָגַד" ו"נָחִיתָ" שהראשון תהלים ע"ח והשני תהלים ע"ז.

ועוד מביא שם רבנו בחיי, מדוע נבחרו דברי בני גד להיות נכללים בין הפסוקים המועילים נגד הפחד:

והנה בני גד לא היו מתפחדים לשבת במקומות אלו מעבר לירדן מזרחה מפני האומות אשר סביבותיהם אע"פ שהיו רחוקין מאחיהם שאר השבטים, כי היו מזוינים בשני מיני כלי זיין, בכח הגוף ובכח הזכות, ולשון חלוצים לפני ה' יכול לומר את שניהם, ועל זה אמרו ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן, כלומר אע"פ שאתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן לא נירא מהם כי אנחנו חלוצים לפני ה'. וכן ביהושע כתיב (יהושע ו) והחלוץ עובר לפניהם, ודרשו רז"ל אלו בני גד ובני ראובן שקיימו תנאם, כי היו בוטחים בגבורתם וכחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל (דברים לג) וטרף זרוע, בזכות תפלין שבורוע, אף קדקד בזכות תפלין שבראש.

ואשר על כן, לעומקו של מקרא יתבאר על דרך הסוד הפסוקים הנבחרים להיות כלחש נגד כשפים עין הרע ופחדים: [ומובאים ברב הסידורים בפיוטים למוצאי שבת].

ובספר "נפתולי אלקים" בפרשת מטות כתב: ורבינו יהודה החסיד ז"ל סדרם [את י"א הפסוקים שמתחילי ב'ו']

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ומובאים בפיוטים במוצאי שבת
עם הבקשה שלאחריו:

רבוננו של עולם, הצל את עמך בית
ישראל, מכל מיני קשפים ומכל עין
הרע. וכשם שפרשת כנפיך על
אבותינו שבמדבר שלא שלטה עליהם
עינא בישא דבלעם, כן תפרוש עלינו
[ועל פלוני בן פלוני] ברחמיך הרבים,
להיותנו מקסים במקסה ובהנהגה
בשמותיך הקדושים [גחב"ה גחפ"ר
ווי"ה] מכל עינא בישא.
[ונאמר אמין].

^^^

לה לא מפיק ה"א

ונבח הלך וילפדאת-קנת ואת-
בנתיקה ויקרא לה נבח בשמו.
(לב, מב)

ויקרא לה נבח בשמו. ברש"י לה
אינו מפיק ה"א. וראיתי ביסודו של
ר' משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה
שם זה לפיכך הוא רפה [ולא מפיק
ה"א].

עוד כותב המאמר הנ"ל, פסוק ראשון
(נגע צרעת כי תהיה באדם והובא
אל הכהן) יאמרהו ג' פעמים.
ואלו הם ה-י"א פסוקים:

נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל
הכהן:

נתנו נעבר תלוצים לפני ה' ארץ כנען
ואתנו אחזת נחלתנו מעבר לירדן:
נביא מקרבה מאחיה פמני יקים לה ה'
אלהיה אליו תשמעו:

נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים קדש
משכני עליו:

נגד אבותם עשה פלא בארץ מצרים
שדה צען:

נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן:
נפתי משפכי מר אהלים וקנמון:
נר ה' נשמת אדם חפש כל סדרי בטן:

נרפת תטפנה שפתותיך פלה דבש וחלב
תסת לשונך וריס שלמותיך פריס
לכנון:

נרדו מתוך בבל ומארץ פשדים צאו
וקיו פעתודים לפני צאן:
נרשקי קשת ממינים ומשמאלים
באבנים ובחצים בקשת מאחי שאול
מבגמך:

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ונבח קרא לָהּ בשמו, במירכא כפולה, שהיה מחשיב את עצמו כמלך, ולבו גס בו. ואין הקב"ה משרה שכינתו על גאים, לכן לא נתקיימה בידו, ולכן לא מפיק ה"א. שכביכול לא יצאה מחשבתו אל הפעל.

או פֶּלֶף לדרך זו, על דרך המוסר
שעל כן מוטעמת התיבה לָהּ במירכא כפולה. להורות על הדבר ולהדגישו, שכל מה שיקרא האדם על שמו לשם כבודו בלבד, אין לו קיום, ורק אם יקרא על שמו ולשבחו של הקב"ה או אז יהיה לו קיום ויתקיים בו ויִפֶּק רצון מה'.

ועוד מובא ברש"י, ותמהני מה ידרוש [ר' משה הדרשן באומרו לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה ולא מפיק ה"א], **מה ידרוש** בשתי תיבות הדומות לה: **ויאמר לה בעז** [רות ב, יד], וכן **לִבְנוֹת לָהּ בֵּית** [זכריה ה, יא]. [כלומר מה לא נתקיים בבעז ומה לא נתקיים בנבואת זכריה שאין בהם מפיק בה"א].

ולעומקו של מקרא נראה לישב תמיהת רש"י, מה לא נתקיים בבעז, ומה לא נתקיים בנבואת זכריה.

וע' לעיל תחילת הפרשה: נאמר לָהּ [וה' יסלח לָהּ], מפיק בה"א, והיא כעין דגש באות ה'. ונקרא מפיק על שם שֶׁמֶפִּיק ומוציא את הה"א ממוצאות הפה כעיצור, והופך את האות ה מִנְחָה ובלתי נשמעת לאות בעלת משמעות ובעלת קיום.

ופעולת המפיק היא על שני אופנים. **האחד** שהמפיק מורה על שייכות כגון אִישָׁה האיש שלה. **והשני**, שהמפיק מורה על קיום הדבר.

ואשר על כן נאמר כאן וַיִּקְרָא לָהּ זִבְחָ בְּשֵׁמִי, לא מפיק ה"א, ופירש רש"י על פי ר' משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה [ולא מפיק ה"א].

ויש ליתן טעם מדוע לא נתקיים לה שם זה. ועל דרך הטעמים יש לומר שהמילה לה מוטעמת במירכא כפולה. **ומירכא הוא לשון מלכות**. כרש"י בבראשית מא, מג': וַיִּקְרָא לִפְנֵי אֶבְרָהָם שם פירש אֶבְרָהָם כתרגומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי מלך. וכן בהשותפין (בבא בתרא ד.) לא ריכא ולא בר ריכא. לא מלך ולא בן-מלך.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

מפיק ה"א ליתן קיום לבית המקדש להחזירו לכנסת ישראל המשולה לצפור [וכפירוש רש"י שם].

נמצאנו למדים שהמפיק בה"א יורה על קיום, והעדר המפיק יורה על חסרון הקיום.

ועל זה הדרך יובן גם בפרשת תזריע מדוע אין מפיק בה"א באומרו וּשְׁעָרָה לא הפך לבן, וּשְׁעָרָה לא מפיק ה"א, (ויקרא יג, ד'). ויש לומר כי גם לא נתקיים בו הנגע, וכמפורש שם שאין קיום לנגע, שנאמר שם וּטְהִירוּהָ כְּהֵנָּה. הרי כל אותם מקומות שלא מפיק ה"א במקום הנצרך נרמז בהם על העדר הקיום.

ובזה נעץ תחילת הפרשה בסופה וסופה בתחילתה.

שתחילת פרשת מטות פותחת בעניין הנדירים, ובה מצויינים שלשים וחמש מפיקים, כמניין ל"ה, כגון וְשָׁמַע אֲבִיהָ אֶת-נְדָרָהּ וְאַסְרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָהּ עַל-נַפְשָׁהּ וְהִתְרִישָׁהּ לָהּ וגו' לרמז על ידי המפיקים על קיום נדריה.

ובשימת לב למעין, יִרְאֶה כי מה שלא נתקיים בבווע באומרו וַיֹּאמֶר לָהּ בַּעֲזָה לה לא מפיק ה"א, שבעז לא השלים שנתו, ולמחרת נישואיו עם רות מיד נפטר. וזו הכוונה שלא היה לו קיום.

וכן בזכריה, נאמר שם לְבָנוֹת לָהּ ואמרו, (קידושין מט:): שזו גסות הרוח והחנופה ופירש הרמב"ן: והוא נדרש מן חסרון המפיק הזה שלא עמד לה הבית בארץ שנער.

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא שהחנופה וגסות הרוח הן מידות רעות הבאות משנאת חנם, שבעטיה נחרב הבית, ולכן אמר דוד ברוח קדשו [תהלים פד, ד'] גַּם-צִפּוֹר מִצָּאָה בַּיִת וּדְרוֹר לָהּ ובאומרו מִצָּאָה בַּיִת התפלל על קיום בית המקדש, וכדברי בעל הטורים [בראשית כ"ז מו'] וַתֹּאמֶר רַבֶּקָּה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חַת אִם-לִקְחָם יִעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת-חַת פֶּאֱלֶה מִבָּנוֹת הָאָרֶץ לְמַה לִּי טִיִּים, קו"ף קטנה שראתה שעתיד ליחרב הבית שגבהו ק' אמה, וקו"ף של ודרור לָהּ גדולה שבקש דוד על ההיכל שגבהו ק' אמה שלא יחרב. ולכן אמר וּדְרוֹר לָהּ, וקו"ף לָהּ, ואמר לָהּ

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

לרוח ממללא, והיינו רוח בעלת קיום, כעין מפיק ה"א, שנברא ברוח ה' על מנת שיהיה בעל קיום ומקיים תורתו ומצוותיו ועל ידי כך יקיים את עולמו, שלא יהיה אדם להקבל דמה, [תהלים קמד, ד'] אלא יהיה כאד אשר יעלה מן-האָרץ [בראשית ב, ו'] והשקה את-כָּל-פְּנֵי-הָאָדָמָה בהללו את קונו [תהלים קנ, ו'] במפיק ה"א: **כָּל הַנֶּשְׁמָה תִּהְיֶה יְהִי הַלְלוּיָהּ.**

ובכך יהיה לו קיום גם בעולם הזה וגם לעולם הבא.

~~~~~

פרשת מסעי

אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאָתָם בְּיַד-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה' וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:
(לג, א' ב')

שואל אוה"ח הק' מדוע בתחילה אמר מוצאיהם למסעיהם ואח"כ הפך

וסופה של הפרשה לא מפיק ה"א ויקרא לה נבח בשמו ולפירש"י **ששמו לא התקיים בו.**

כי בלי המפיק, הה"א היא הבל רוח בעלמא, ורק המפיק עושה אותה לעיצור מושלם ולממשות בעלת קיום.

ולעומקו של מקרא, ועל פי הדברים האלה יובן על נכון מאמר חז"ל (מנחות כט:) **כִּי בְּיָהּ ה' צוּר עוֹלָמִים, בִּיּוֹד ה"א ה' צר את העולמים. בִּיּוֹד יצר את העולם הבא ובה"א את העולם הזה.**

ובשים לב לדרך כתיבתו בישעיהו (כו, ד). **כִּי בְּיָהּ ה' צוּר עוֹלָמִים.** נכתב **מפיק ה"א,** כדי שלא יהיה העולם הזה הבל בעלמא, **אלא יהיה לו קיום, וכדברי הנביא (ישעיה מה, יח):** **לֹא תִהְיֶה בְרָאָה לְשֹׁכֵת יִצְרָה. לכן מפיק ה"א.**

ועל דרך המוסר, יתן החי אל לבו כי בו תליא מילתא של יחריב את עולמו, כי על כן נאמר בו [בראשית ב, ז'] **וַיִּצָּר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֶפְרָ מִן-הָאָדָמָה וַיִּפַּח בָּאָפִי נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה ותרגם אונקלוס**

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

וכן על זה הדרך היה כותב בפנקסו כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות מואב, ואחר כך אמר ה' אליו שיסדרם בתורה כדרך שהיו כתובים אצלו, בפנקסו.

ואומרו ואלה מסעיהם למוצאיהם פירוש אלה הם המסעות האמורים שכתב משה למוצאיהם כל אחד בזמנו ובמקומו וזה העתקה.

כלומר וזו היא חזרה על הדברים, כחזור על הראשונות. וממנה למד אוה"ח הק' ברוח קדשו כל ענין ההעתקה מפנקסו של משה לתורה הק'.

והנינו בה, לפירושו על הפנקס, ועל דרך המוסר. מחד גיסא לכאורה תערוג כל נפש חפצה לחזות בנועם פנקסו של משה רבנו, לו היה נופל בחלקנו. ומאידך גיסא, תימה לערגה זאת שהרי כל ענין פנקסו להעתיק המסעות לתורה, ובזה תם תפקידו של הפנקס. ואין לך ערגה גדולה מזו מאשר לחזות במסעות כפי שהועתקו ונכתבו בתורה עצמה, והיא מצויה לכל דורשיה.

סדר הדברים ואמר מסעיהם למוצאיהם.

פירוש אוה"ח הק' ופנקסו של משה רבנו

מבאר אוה"ח הק' שבתחילה היה משה כותב את מוצאיהם ומסעיהם בפנקסו, ואח"כ היה מעתיקם לתורה.

וזה לשונו: ונראה שהכתוב נתכוון להודיענו סדר כתיבת המסעות שלא נכתבו ביום אחד אלא על זה הסדר:

שהתחיל משה לכתוב בפנקסו במצות המלך מיום שיצאו ממצרים על זה הדרך:

יום שיצאו ממצרים כתב בפנקסו: ויסעו מרעמסס וכשחנו בסוכות כתב בפנקסו: ויחננו בסלת, וכשנסעו מסוכות כתב בפנקסו: ויסעו מסלת, וכשחנו באיתם כתב בפנקסו: ויחננו באיתם,

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שאם יזכה, יבחין בפנקס הנכסף בפתיחת ההיכל בעמדו לפניו על הסף, בהיותו מועתק בתורה עצמה עם כל מסעותיו, ובכך הפנקס לפנינו נחשף.

ומעתה, על דרך לשון נופל על לשון, יהיו כל כיסופינו **לא לעולם עובר** לכאורה של הפנקס המעתיק, אלא **לעולם הנצח של התורה הק'** אליה הועתקו המסעות על פי ה' הנקרא **וְלִמְכָּסָה עֲתִיק**. (ישעיהו כ"ג יח).

וַיִּסְעוּ מִרְעַמְסֵס וְגו' [במדבר לג, ג']

יש לשאול, והרי כמה מצוות יש שהן **זכר ליציאת מצרים**, ומדוע לא תזכר **יציאת מצרים** כבר בתחילת מסעיהם, אלא רק **וַיִּסְעוּ מִרְעַמְסֵס** [פסוק ה']. ואע"פ שהודיע הכתוב בתחילת הפרשה [פסוק א'] **אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם**, הרי בפסוק ב הפסיק הענין באומרו **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה'** וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

ואמנם גם בפסוק ג' הזכיר הכתוב **שיצאו**: **וַיִּסְעוּ מִרְעַמְסֵס בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ**

ולעומקו של מקרא, נרמזו הדברים במאמר הזה"ק באומרו **הכל תלוי במזל, אפילו ספר תורה שבהיכל**. (תיקוני הזהר תיקון ס"ט, דף צ"ט עמ' ב). וביאור המאמר יהיה שלא הספר תלוי במזל כי המכתב מכתב אלקים הוא, וכן באיזה היכל יהיה גם הוא לא תלוי במזל אלא בהשגחה פרטית, אלא הקשר בין הספר תורה שבהיכל ובין האדם הבחירי הוא התלוי במזל, באיזה ספר יבחר האדם לקרוא ובאיזה היכל יבחר האדם לשים את ספרו. וגם האדם אם יעלה מעל מזלו, הרי גם הוא לא יהיה תלוי בו, אלא מזלו יהיה תלוי באדם, כי נמסרה בחירתו של האדם בידי הבוחר בעמו ישראל באהבה.

ואשר על כן, ראיית האדם האם ישכיל להבין כי הפנקס הוא הספר והספר הוא הפנקס, כי הפנקס ידו הרושמת של משה רבנו הוא, וידו היא ידא אריכתא של הקב"ה, ומשה רבנו והתורה חד הוא, הרי האדם המשכיל זאת יגבה מעל מזלו. ואם לא יתבונן הרי תלוי הוא במזלו, ועלול לטעות במחשבתו כי הפנקס יקר ערך הוא יותר מן התורה עצמה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

אמר בלשון רבים בתחילה: **מוֹצְאֵיהֶם** למסעיהם.

ודייקא נמי באוה"ח הק' באומרו **מוֹצְאֵיהֶם** למסעיהם פירוש **[מוֹצְאֵיהֶם]** לסדר כל מסעיהם שנסעו מיום צאתם ממצרים עד סוף המסעות.

ולעומקו של מקרא יש לומר על דרך הדרש והטעמים, שבאומרו **מוֹצְאֵיהֶם** למסעיהם ומסעיהם למוצאייהם לא יכריח הדבר כפילות, שבתחילה כתב **מוֹצְאֵיהֶם** למסעיהם בתביר טיפחא, שהם כחטיבה אחת, ואח"כ כתב **מסעיהם** בטיפחא שהיא כעין הפסקה קלה, ואח"כ סיים הפסוק לומר **למוצאייהם**.

וכאומרו: **מוֹצְאֵיהֶם** למסעיהם שבתחילה כוונתו לומר שמוצאיהם ממקום חנייתם היתה לשם המסע הבא אחריו, ויסעו מ...ויחצו ב...., ולבסוף כתב **ואֵלֶּה מִסְעֵיהֶם**, לא על מנת שיהיה זה סוף מסעם, וחניה סופית, אלא על מנת שתהיה חנייתם הבאה למוצאיהם, לצאת שוב למסע הבא. וחוזר חלילה. שלא היתה להם תכלית

הראשון ממחלת הפסח יצאו בני-ישראל בַּגֹּד רָמָה לְעִיגֵי כָל-מִצְרַיִם: אך מיד הפסיק העניין לספר ומצרים מקברים את אשר הפכה ה' בקם כל-בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים: והיה ראוי לכאורה לחזור על הראשונות ושוב לציין כאשר התחילו במסע הראשון בפועל, שיצאו ממצרים משום חיבת היצאה.

ולומר: ויצאו בני'י ממצרים ויסעו מרעמסס וגו'.

ומדוע פתח הכתוב בנסיעה מרעמסס בלא להזכיר יציאת מצרים עם המסע הראשון.

ועוד יש לשאול, מדוע לא נזכרה כאן יציאה אלא נסיעה בלבד.

ובשימת לב, יראה למען, כי ג' פעולות נזכרו כאן. יציאה, נסיעה וחניה. יציאה דכתיב **מוֹצְאֵיהֶם**, נסיעה וחניה דכתיב **וַיִּסְעוּ וַיַּחֲנוּ**.

ושמא יש לומר שכל חניתם ומסעיהם במדבר נגזרים הם מכח יציאתם בתחילה, ולכן אין צורך עוד להזכיר מוצא כל מסע ומסע וכן גם לא את המוצא הראשון. כי כבר

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

לכן כפל ואמר **מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם** ו**מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם**.

ולעומקו של מקרא כן יִדְרֹשׁ: אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אלו הם חבלי לידתו, מבין המיצרים.

וַיִּסְעוּ מֵרַעְמָסֶס. ירמוז על יציאת הולד, בעזבו כל הטוב אשר היה לו בבטן אמו, ועתה כל חייו צריך לשלם המס על כל אשר נהנה מכל הטוב אשר לא חסר לו דבר. **כיצד**: חלק התיבה מֵרַעְמָסֶס לשנים: מֵרַע-מִסֶס. וכאומרו בדברים טז, י' מִסֶת נִדְבַת יִדְן אֲשֶׁר תִּתֶּן, ופירש רש"י שם דִּי נִדְבַת יִדְן, ופירשו השפתי חכמים: תרגום דִּי מחסורו כְּמִסֶת חסרונו ושרשו מסס ודגוש הסמ"ך לחסרון אות הכפל.

ולכן נקרא עתה רַע-מִסֶס, שעתה משיצא מבטן אמו הוא בבחינת כָּל יְמֵי עֲנֵי רָעִים (משלי ט"ו טו'), כי צריך לשלם כל ימיו על ה"מִסֶס" אשר היה לו בבטן אמו, על כל דִּי מחסורו אשר לא חסר לו. ורק טוב לבו יוציא מעניותו, כהמשך הפסוק [במשלי, שם]: וטוב לב מְשֻׁתָּה תָמִיד.

אחרת לְמוֹצְאֵיהֶם אלא להגיע לארץ הנכספת.

ומעתה יובן מדוע לא הזכיר במסע הראשון את יציאת מצרים אלא רק את הנסיעה מרעמסס. שכל הנסיעות והחניות נגזרו מאותה יציאה שנקראת יציאת מצרים.

ורמז בזה שגם בהגיעם לארץ הנכספת תהיה חניתם בה תלויה במעשיהם הטובים. שאם לא כן חלילה, יצטרכו שוב לצאת למסע נוסף אל הגלות, ומשם שוב חוזר חלילה, עד אשר תצא הטיפחא המפסקת אל הפועל ותהיה חניה אחרונה בבית המקדש השלישי שיבנה בב"א.

^^^

דרשת ויסעו ויחנו המרמז על האדם

ועוד על דרך הרמז מהבעש"ט הק', יש לומר, שתרמוז הפרשה על מסעותיו וחניותיו של האדם מישראל, כל ימי חייו מִצָּאתו לאויר העולם הזה, עד הגיעו לחיי העולם הבא. ובהיותו במסעיו בשני עולמים,

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

התורה שבעל פה הנותנת חירות לאדם. חירות מיצר הרע הנקרא **צפוני**. ולכן נאמר **על-פני בעל צפון**, והוא שֶׁלֵב לפני היותו גדול. לכן נאמר **וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי מִגְדָּל**.

וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וְגו' וַיִּחַנּוּ בְּמִרְהָ. כאן ירמוז על היותו **בר מצוות**, שכן נצטוו במרה על השבת ועוד כמה מן המצוות.

ועל דרך הסוד, מרה הוא שם ק' מע"ב שמות [על פי השיטה של ג' ביושר] ועל פי הזוה"ק יש לכוונו בפרשת **ציצית במילה ציצית**, ובאשר ציצית היא כנגד תרי"ג מצוות, כן בחנייתו במרה גדל האדם להיות בר-מצוות.

וַיִּסְעוּ מִמִּרְהָ וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה כאן ירמוז הכתוב על היותו גִּדָּל בתורה ומתחיל לימוד הפילפול, ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **אֵילָמָה אלא אֵילִימָא**. כאומרו **אם לומר**. אם לומר כך אפשר כך ואם כך אפשר כך. וזה שסיים הפסוק **וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה עֲשָׂה עֵינֵת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים**. שעל ידי כך מתחזק בלימוד ונעשה כמעין המתגבר, ויודע ומכיר **בשבעים פנים לתורה**, ובמתיקות התורה כדבש התמרים של צדיק כתמר יפריח.

ואשר על כן חנייתו הראשונה היא **בְּסֶלֶת**. שנאמר **וַיִּחַנּוּ בְּסֶלֶת**. שאמו נמשלת לשכינה הקדושה הסוככת ומגינה עליו. ושם חנייתו לראשונה. **וַיִּסְעוּ מִסֶּלֶת וַיִּחַנּוּ בְּאַתָּם אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר**:

כאן רמז הפסוק על גדילתו של התינוק, באשר יוצא קצת מרשות אמו ונכנס גם לרשות האב, שנאמר **וַיִּחַנּוּ בְּאַתָּם**. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **אַתָּם אלא אַתָּם**. שעד עתה היה אַתָּה, עם אמו, ועכשיו הוא **אַתָּם**. עם שניהם. עם אמו ואביו. ועוד רמז **שאביו מתחיל ללמדו תורה**. ונרמז במילה **בְּאַתָּם**. נוטריקון: באותיות **א** עד **ת**, שעל ידי ושננתם יהיה לימודו **תם**. וכמו שדרשו ולמדתם, שיהיה לימודכם **תם**. והיינו **בְּאַתָּם**. וזה שסיים הפסוק **אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר**. שכאשר התינוק מתחיל להיות בבחינת **מִדְבָּר**, אזי מתחילים אתו את לימוד התורה שניתנה **בְּמִדְבָּר**. ובדיבור הקדוש שהוקצה לו נהיה **תם**. והיינו **בְּאַתָּם אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר**.

וַיִּסְעוּ מֵאַתָּם וַיֵּשֶׁב עַל-פְּי הַחִירָת **אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בְּעַל צָפוֹן וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי מִגְדָּל**. כאן ירמוז על ישיבתו בבית המדרש בלומדו **עַל-פְּי הַחִירָת** היא

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שנתנה בסיני במהרה יראה עצמו
בְּקִבְרֵת הַמֵּאָה.

וַיִּסְעוּ מִקִּבְרֵת הַמֵּאָה וַיַּחֲנוּ
בְּתַצְרֵת. ולעומת זאת כאשר יסיע
עצמו מִקִּבְרֵת הַמֵּאָה ויתגבר עליהן,
ימצא חנייתו בְּתַצְרֵת, בחצרות ה'.

וַיִּסְעוּ מִתַּצְרֵת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה.
וכשיסיע עצמו מִתַּצְרֵת, מחצרות ה'
מהרה יגיע שיאכילוהו גחלי רתמים,
וכדר' לוי, דא"ר לוי כל הפוסק מדברי
תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין
אותו גחלי רתמים. ופירש"י שאינם
פְּבִימִים מבפנים. ונראה לומר מידה כנגד
מידה, גחלי רתמים שאינם פְּבִימִים
מבפנים כנגד מה שתורתו כבתה
מבפנים.

וַיִּסְעוּ מִרִּתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרֵמֶל פְּרִיץ.
שיוכל להסיע עצמו מן הרתמים רק על
ידי שיהיה מלא מצוות כרימון.
שמצוה גוררת מצוה, וכל שכן תרי"ג
כרימון. ועל ידי כך יתקיים בו הנאמר
ביעקב אבינו וַיִּפְרֹץ לְרֵב וּאִם
בגשמיות כך, ברוחניות על אחת כמה
וכמה. לכן נאמר וַיַּחֲנוּ בְּרֵמֶל פְּרִיץ.

יִם-סוּף, מִדְבַּר-סִין, דְּפָקָה, אֱלֹוֶשׁ
אלו המקומות ירמזון להתחזקות
האדם בהנהגות ומידות טובות.

יִם-סוּף ירמזו שיהיה רך כקנה הגדל
על ים סוף ואל יהיה קשה כארז.
מִדְבַּר-סִין ירמזו למידת הענווה,
שְׂשִׁימִים עצמו כמדבר וַיִּשְׁנֶא את מידת
ההתנשאות והגאווה.

דְּפָקָה ירמזו לדבקות בה', שכן פ' וב'
מתחלפות, שהרי הפ' היא בסוד ב',

שְׂפָנִים הפ' נראה כאות ב' כזה: פ.

אֱלֹוֶשׁ הוא רמז להתחזקות בהכנסת
אורחין כדאמר לה אברהם לשרה
אשתו, לֹוֶשִׁי ועשי עוגות. וכמדרש
רבה פר' וירא: רְבִי יוֹנָה בְּשֵׁם רְבִי
חֲמַא בְּרַ חֲנִינָא הִיא מִדְבַּר סִין הִיא
מִדְבַּר אֱלֹוֶשׁ, מַאֲיִזו זְכוּת זָכוּ וְשִׁרְאֵל
שְׁנִמֶן לָהֶם מִן בְּמִדְבַּר, בְּזָכוּת שֶׁל
אֲבָרָהָם שְׁאֵמֶר: לֹוֶשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת.

וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינִי.
שאם רפו ידיו בתורה ומצוות, מיד
יתחזק בתורה שנתנה מסיני שנאמר
וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינִי.

וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֵת
הַמֵּאָה בהסיע אדם עצמו מן התורה

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

יִיטב לִי קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְחִיְתָה
נִפְשִׁי בְּגִלְגָלָה. אֲמַרִי נָא אַחֲוֹתַי וְגו'.

וַיִּסְעוּ מִהֶר-שָׁפָר וַיַּחֲנוּ בְּחֶרֶדָה
[לד, כד]

לאחר פסוקי דזמרה בהר שפר יקבל
מלכות שמים **בחרדה** ויטפס בתפילתו
עד **תחת** כסא הכבוד, לכן **נאמר**
וַיִּסְעוּ מִחֶרֶדָה וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת. ומשם
יעלה בדרגת התפילה עד דרגת **תְּרַח**
וּמִתְקָה. **תְּרַח** הוא תְּרִי רִיחַ, רִיחַ
תפילתו ומתק שפתיו, שמריח הקב"ה
ריח הניחות של תפילתו, כמובא
בזוה"ק ל"ט עמ' ב' וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו
כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה', הוא ריח
התפילה כדכתיב, (בראשית כד) וַיֵּצֵא
יִצְחָק לְשׁוֹם בְּשָׂדֶה לִפְנוֹת עָרַב. רִיחַ
התפילה במתק שפתיו.

או כלך לדרך זו, שמקבל על עצמו
בתפילתו להיות בעל תשובה, כתרח
אבי אברהם שעשה תשובה, ותשובתו
תהיה מתוקה, כאומרו ויחנו בְּמִתְקָה.

חֲשִׁמְנָה, מִסְרוֹת, בְּגֵי יַעֲקֹב, חֹר
הַגְדָּג וַיִּטְבְּתָה. אלו המקומות
ירמזון למלחמת האמונה והמוסר:

וּמִרְמֵן פָּרִיז יַעֲלֶה מַעֲלָה מַעֲלָה לְקִיִּים
יהיו בגדיך לבנים. שנאמר **וַיַּחֲנוּ**
בְּלִבְנָה:

ואם יסע מלבנה, מהיות בגדיו
ומידותיו לבנים, יזהר לבל יתרוסס
לרסיסים, שנאמר **וַיִּסְעוּ מִלִּבְנָה וַיַּחֲנוּ**
בְּרִסָּה. (וכבעל הטורים שנתרוססו שם).

והיה והתרוסס שוב יקום על רגליו
ויודה לה' בקהל רב, שנאמר **בְּקִהְלָתָה**.

קִהְלָתָה הֶר-שָׁפָר חֶרֶדָה מִקְהֶלֶת
תַּחַת תְּרַח מִתְקָה,

כל אלו המקומות ירמזון לתחנות חייו
של האדם מישראל המתחזק בתפילתו
לבוראו.

ואשר על כן, מִקְהֶלֶתָה יַעֲלוּ בדרגה
לדרגת **נפתלי** אילה שלוחה הנותן
אמרי שפר (בראשית מט) ופירש בעל
הטורים אמרי שפר בגימטריא **שיר**
ושבחה. ונפתלי מלשון נפתולי אלקים
נפתלתי עם אחותי גם יכולתי,
שנפתולים הוא לשון תפילה ואחותי
הוא כינוי לשכינה הק', כמובא
בזוה"ק פ"ב עמ' א'. לְמַעַן יִיטב לִי
בַּעֲבוּרָה, **כְּלָפִי שְׂכִינָה אָמַר** בַּעֲבוּרָה

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

וַיִּתְּנוּ בְּצִלְמִנָּה ירמוז למזמור יושב בסתר עליון **בצל** שד"י יתלונו. **בצילא** דמהימנותא, ר"ת **בְּצִלְמִנָּה**, ומשם יעלה דרגא על דרגא וַיִּסְעוּ **מִצִּלְמִנָּה** וַיִּתְּנוּ **בְּפוֹנוֹ**, היינו פה-נו"ן, פה **חמישים** השערים הנכספים של קדושה ועוד **חמישים** שערי טהרה, ומשם יעלה בשביל המוביל אל האבות הקדושים והיינו וַיִּסְעוּ מִפוֹנוֹ וַיִּתְּנוּ **בְּאַבְתָּ**. ובגבול **מוֹאב**, לפני הגיעו אל האבות, תהיה תחנתו **בְּעֵינֵי הָעֲבָרִים**, הם העברים שבהם עוברת הנשמה **מהיכל להיכל**, עד הגיעה לדיכּוֹן גָּד, להיכל אשר בנתה לה מגמילות חסדים עם הדל, ונרמז בפסוק **דִּיכּוֹן גָּד: דִּי בְּנֵה גָד**.

שכן דרשו תינוקות של בית רבן את מדרש האותיות, במסכת שבת (קד). **מאי** גימ' ל' דל"ת, גמול דלים ואם את עושה כן הוזחטיכ"ל: הקב"ה (ה'ו') זן אותך וזן אותך **מטיב** לך וקושר לך **כתר לעולם הבא**.

ומכאן תחנתו הבאה היא **בְּעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה**. **עֵלְמָן** הוא ר"ת עולמות אין מספר, **דְּבִלְתִּימָה** ידרש דבלתי-מה, ו**דְּבִלִי תימיה**, שם הוא המקום שאין בו יותר שאלות על העולם הזה,

חֲשִׁמִּנָּה כנגד מלחמת החשמונאים, **מִסְרֹת** היא מלחמת המוסר, **בְּנֵי יַעֲקֹב** היא מלחמת השתיקה כנגד המעיקים לו, **תָּר הַגִּדְגָד** הוא מלחמת הנושא בעול עם חבירו כבני גד שיצאו עם אחיהם בראש המחנה, ו**יִטְבְּתָה** היא מלחמת היצר להיטיב עם זולתו. ומכאן וַיִּתְּנוּ **בְּעֲבָרָנָה**. שהעושה כן אין עבירות באות לידו.

וַיִּסְעוּ מִעֵצְיוֹן גִּבְר הם המציינים עצמם בג' דברים ר"ת גב"ר, גומלי חסדים ביישנים ורחמנים, ועל ידי כך וַיִּתְּנוּ **בְּמִדְבַּר-עֵן** שציננו את יצרם, ועלו לדרגת קדושה שנאמר וַיִּסְעוּ מִעֵצְיוֹן גִּבְר וַיִּתְּנוּ **בְּמִדְבַּר-עֵן** הוא קדש.

עד כאן תחנות האדם בעולם הזה, ובזה מזומן הוא לחיי העולם הבא,

והוא הנקרא תָּר תָּהָר, הר על גבי הר, כשם שכבש את ההר של העוה"ז כן כובש הוא את ההר של העולם הבא.

וכאהרן הכהן האוהב שלום ורודף שלום, ומידה כנגד מידה הגיע בשלימות לחיי העוה"ב.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

לעומקו של מקרא ועל דרך הרמז, תרמוז הפרשה למה שאמרו ברית כרותה לשפתים וכשגגה היוצאת מפי השליט (מועד קטן י"ח), שמוצא שפתיו של האדם יכריע ויכריח מסעותיו בחיים, וזה מוצאיהם – למסעיהם.

ועוד ירמזון אֵלֶיךָ מִלֵּאָ למה שנאמר (דניאל ד יד) בגזרת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא, שנתן הקב"ה כח למלאכי עליון לבצע גזירותיו, על פי מעשיו של האדם, לטוב או למוטב. והוא ענין מוצאיהם לְמַסְעֵיהֶם. שמוצאיהם של המלאכים היוצאים למשימתם בגזירת עליון, הם מסעיהם לסייע לבני האדם. ככתוב כי מלאכיו יצוה לך וגו'. וכן, מסעיהם של בני האדם, בכל תולדות חייהם הם לפי מוצאיהם של המלאכים. לפי מוצא פיהם של המלאכים, כפי שנגזר על ידי הקב"ה.

וכן נמצא ברש"י על הפסוק נעשה אדם (בראשית א, כו') וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, וכן בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא.

שם נפתרות כל התמיהות שהיו לו בעוה"ז.

ומשם בדרגות עליונות של העוה"ב, פתְּחָה נשמתו בְּהַרְי הַעֲבָרִים לִפְנֵי נְבוֹ, הוא בית קבורתא דמשה, הם המעברים המובילים את הנשמות ממקום קבורת משה רבנו אל מערת המכפלה, שנאמר וַיִּתְּנֵנוּ בְּעַרְבָת מוֹאָב, מקום העריבות והמתיקות לנשמה הבאה פאתי מואב הוא מקום האבות הקדושים, עַל כִּרְצֹן יִרְחֹוּ, הוא היכל המשיח שנאמר בו מוֹרֶחַ וְדָאִין, שדן ביראתו על פי הריח, ונאמר בו והריחו ביראת השם.

מִבֵּית הַיְּשׁוּמָת, עד אֲבֵל הַשְּׁטִים, שמבית הקברות (יֵשׁ-מֶת) שם מתאבלת נשמתו על השטים והשטויות אשר עשתה, משם עולה את כל המעלות האלה, עד אשר חונה בְּעַרְבָת מוֹאָב שם עריבה עליה שנתה עם האבות עד עת תקום אתם בתחיית המתים.

עד כאן מסעותיו של האדם.

ועוד לעניין

מוצאיהם – למסעיהם

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

מ"ב המסעות כנגד "אנא בכח" כנגד ערי מקלט וכנגד בריאת העולם

מובא ב"אוהב ישראל" מאפטא, מ"ב המסעות הם כנגד מ"ב תיבות שבתפלת נחוניא בן הקנה, "אנא בכח". ותפילה זו מיוסדת על שם מ"ב הק' שהוא כראשי תיבות ל"אנא בכח": אבגיתן, קרעשטן, נגדיכש, בטרצתג, חקבטנע, יגלפזק, שקוצית.

ובהיות שם קדוש זה מיוסד על חילופיהן של מ"ב אותיות הראשונות שמבראשית:

בראשית בראלה יסאתהש מיסות הארץוה ארץהית התהווב אבגיתן קרעשטן נגדיכש בטרצתג חקבטנע יגלפזק שקוצית הרי שהיו מקיימים במסעיהם את העולם שנברא במ"ב האותיות החילופיות כנ"ל.

וכן מובא שם על פי תיקוני הזהר שמ"ב תיבות של שם מ"ב, מכוונות כנגד מ"ב תיבות של פרשה ראשונה שבק"ש. [מואהבת עד ובשעריך] ולפי זה במסעותיהם וחנייתם היו מייחדים שם שמים כפי שמייחדים בקריאת שמע. וזה הוא תיקון העולם שהיו מתקנים במסעיהם כנ"ל. והרמז

וכן פירש הרמב"ן בויקרא י"ח וז"ל יאמר כי הדבר ההוא הנגזר על האדם היא גזרת עיריין (פתגמא ומאמר קדישין שאלתא) שגזרו על הכוחות הנאצלין מהן לעשות כך ויקראו "עיריין" כי מאצילות יתעוררו הכחות בכל הפעולות וגו' ומאמר קדישין שאלתא כלומר ששאלו מה הרצון העליון עליו ואחרי כן גזרו להעשות כן, עי"ש.

וכן אמר אב"י (כריתות ו). השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי, כלומר הסימנים שאנו עושים בליל ראש השנה לטובה, והבקשות שפ"ח עמהן, הן ליתן כח בעליונים לעיריין קדישין להוציא אל הפועל מה שנגזר עליהם ליתן לנו ע"י הקב"ה. והיינו מסעיהם של העיריין קדישין לטובה, הם למוצאיהם של בני האדם, כלומר לפי תפילתם בראש השנה. וכן מסעיהם של בני האדם יהיה לפי מוצאיהם של עיריין קדישין. לפי מוצא פיהם על פי מה שגזר הקב"ה. וזה שכתוב מסעיהם למוצאיהם, מוצאיהם למסעיהם.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

[ישעיהו מ"ג כא'] של העם בכלל והיחיד
בפרט בדרך חייו בקידוש שם ה'
בעולמו.

^^^^

מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם בהנהגת המלאכים

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא,
שבאומרו **מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם**
וּמִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם, ירמוז הכתוב
לדברי **השערי תשובה,** (הל' שבת סימן
רס"ב סק"ב) וזה לשונו: מה שנהגו לומר
חרוז **צאתכם לשלום** מלאכי השלום
וגו', הכוונה: **שְׂבַעַת שְׁנֵצְאוּ** המלאכים
מִן הַשָּׁמַיִם לְבָרְכֻךְ בעת הקידוש של
שבת המעיד על בריאת שמים וארץ
על ידי הקב"ה, יהיה צאתם לשלום,
ויגיעו עד הלום לברכו לחיים טובים
ולשלום. **ולא שדוחה אותם** מעליו
ופוטרם, ולפי שאינו יודע זמן צאתם
הוא גומר ואומר **מעכשיו צאתכם**
לשלום.

והיינו: מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם כלומר
כשיצאו למסעיהם אלינו.

לכך מה שנאמר בפרשה הראשונה
"ודברת במ". ב"ם היינו מ"ב.

ועוד מובא שם שמ"ב התיבות
שבקריאת שמע, הן כנגד מ"ב ערי
מקלט, שקולטות את השוגג.

והחוט המשולש לא במהרה ינתק.
מסעות - ק"ש - ערי-מקלט, ובכולן
מ"ב תיבות של אנא בכח, הוא כעין
הבריה התיכון המקשר את עם ישראל
עם הקב"ה להיות חטיבה אחת בכל
מסעיהם לקיים העולם במלכות ה'.

ועוד יש לומר כפי ששם ה' היה נקרא
על משפחותיהם כגון החנכי הפלאי כן
היה שם מ"ב הקדוש נקרא על
מוצאיהם ומסעיהם.

ובהיות **עשרת** המאמרות כנגד **עשר**
המכות וכנגד **עשרת** הדברות כמובא
בספרים הק', הרי יחד עם י"ב שבטי
יה הם מספר מ"ב, כשם מ"ב הק'
אשר ניתן לקדש בו את שם ה'
בעולמו, וכפי שקידשוהו בנ"י
במסעותיהם.

וכאז כן עתה, ולדור דורים, הוא הכח
המניע למ"ב המסעות **שבכל דור ודור**
של **עם** זו **יִצְחָקִי** לי **תְּהִלָּתי** יִסְפְּרוּ

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

יעזבוהו וילכו **להם**
הכי נמי, לא לימא צאתכם לשלום
 בכוונה של צאו נא ממני, אלא **צאתכם**
לשלום מן השמים ממלך מלכי
המלכים הקב"ה, אלי לברכני ולישב
 עמי בסעודתי. והיינו כפל הלשון:
מוצאייהם למסעיהם ומסעיהם
למוצאייהם.

^^^

ויצל אהרן הכהן אל-הַר הַקֹּדֶשׁ וגו'
וימת שם בשנת הארבעים לצאת
בני-ישראל מארץ מצרים בתוך
החמישי באחד לחדש. (לג, לח).

יש ליתן טעם מדוע יזכיר יום מותו
 של אהרן הכהן יותר משאר הנביאים,
 ומדוע יאסף אל עמיו דוקא ביום זה,
 בר"ח מנחם אב.

ולעומקו של מקרא יש לומר,
 מאחר וגלוי לפני צופה הדורות מראש
 שעתיד הבית להיחרב בעבור **שנאת**
חינם, ראוי הוא אהרן להיות מליץ
 טוב בעד העם בתשעת הימים. באשר
 היה **אוהב שלום ורודף שלום**.
 ובאשר נכתב ענין זה בהתורה הק',
 בתשעת הימים, הרי הוא **כהוראה**

ואשר על כן צריך לומר שעד עתה
 אנו מבקשים מהן שיבואו, ויברכונו,
 אך עדיין אינם יוצאים למסעיהם עד
 אשר נבקשם לצאת מעם מלך מלכי
 המלכים הקב"ה, מן השמים,
 למסעיהם אלינו.

והיינו: **ומסעיהם למוצאייהם**. כלומר
 שיצאו למסעיהם על פי מוצא פינו.

וחזר ואמר ואלה **מסעיהם למוצאייהם**.
 כוונתו בזה ואלה מסעיהם כפי שהיו
 מוכנים לכך בעת יצאו למוצאייהם.
 ובכך ישלימו תכניתם אל הפועל.

וכן מובא בלקוטי מהרי"ח בשם
 הברכ"י שנוסחתם היא **בצאתכם**
לשלום. וכן היו עוד שנהגו בדורות
 קודמים לומר **צאתכם ובואכם**
 לשלום.

והוסיף בכף החיים המנהג לומר
ברכוני בבואכם ברכוני בשבתכם
וברכוני בצאתכם, כלומר מתי שיעלה
 לרצון לפניכם לצאת, גם אז ברכוני.
 וכל אחד כמנהגו, רק **שלא נדחה את**
המלאכים בידיים.

וכן אמר אביי [ברכות דף ס' עמ' ב']
 לא לומר למלאכים הרפו ממני שמא

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

**וְנָשִׂיא אֶחָד וְנָשִׂיא אֶחָד מִמֶּטֶה
תִּקְחוּ לְנָחַל אֶת-הָאָרֶץ (לד, יח')**

יש ליתן טעם לסדר הנשיאים והשבטים. שהרי אינם כסדר הרגיל המובא בכל מקום.

וליתן טעם בדבר, יש לומר: בתחילה מנה את ראשי המטות לפי סדר מסעותיהם **כבראשונה**. כגון: ראשון יהודה במזרח, **שני שמעון** בדרום, (ראובן וגד לקחו נחלתם בעבר הירדן מזרחה). **שלישי בנימין** במערב. (חצי מנשה לקח חלקו בעבר הירדן לכן לא נמנה חציו השני כאן אלא אח"כ. ומשנדחה מנשה נדחה עמו אחיו אפרים). **ורביעי דן** בצפון. והם ארבעת הפסוקים הראשונים, יט, כ, כא, כב.

ומעתה, חזר ומנה את החונים עליהם. ומנה **בתחילה** את חצי שבט המנשה **על שלא ויתר על חלקו בארץ**, ועמו נזכר לטובה אחיו אפרים. והזכיר את מנשה בתחילה ואחריו אפרים בבחינת ותומכיה מאושר. **ואחריהם** הזכיר את זבולון ויששכר, הם החונים על יהודה, והזכיר את זבולון בתחילה, גם הוא בבחינת

נצחית להיותנו מומלצים טוב בענין זה לפני בורא עולם **בכל דור ודור**, ולתקן בזה את השנאת חנם שהחריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ולהשיבם אלינו בב"א.

^^^^

**וְנָסַב לָכֶם הַגָּבُول מִנֶּגֶב לַמַּעֲלָה
עֲקָרִימָה וְעֵבֶר צִנָּה (והיה) וְהָיוּ
תוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקֹדֶשׁ בְּרָנֵעַ וַיָּצֵא
חֹצֶר-אֶדֶר וְעֵבֶר עֲצֻמָּה (לד, ד')**

צנה. פירש רש"י **אל צין**. כמו **מצרימה**. ויש להבין מדוע נקט רש"י דווקא בדוגמא זו של **מצרימה**. והרי דוגמאות רבות יש כמו הלוח ונסוע הנגבה, וכו'.

ואכן, בשימת לב יראה למעיין כי התורה נקטה בכיווני הגבול המתואר, ממזרח למערב **לכיוון מצרים**. מעלה עקרבים – צין – קדש ברנע – חצר אדר – עצמון – נחל מצרים. והוא תיאור של הכיוון למצרים, לרחבה של הארץ בדרומה. לכן פירש רש"י צנה אל צין **כמו: מצרימה. ואף על פי** שציווה הקב"ה לא לשוב בדרך הזאת עוד, הזכירם הכתוב על דרך [תהלים קד, ט'] **גְּבֹול שְׁמֹתַי בְּלַעֲבָרוֹן**.

^^^^

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ותומכיה מאושר.

גזירת פרעה, והלכה ונשאה לאליצפן בן פרנך וילדה לו את אלדד ומידד. ולפי שהיה זה לפני מתן תורה, יכול היה עמרם להחזירה. יוצא איפוא שאלדד ומידד היו אחים למשה ואהרן מן האם. ואולי לזה התכוון משה כשאמר ליהושע המקנא אתה לי (במדבר יא, כז') באמרו אדוני משה כלאם. אם מקנא אתה להם הרי כמקנא אתה לי. ואיך אשמע לבקשתך כלאם, והרי הוא כנוטריקון כולנו מאותה אם.

ולעומת זאת, מובא בדעת זקנים בפרשת בהעלתך מדרש אחר: אלדד הוא הנשיא למטה בנימין בפרשתנו, הוא אלידד בן כסלון. (לד, כא'). ומידד הוא הנשיא לבני אפרים בפרשתנו, הוא קמואל בן שפטן (לד, כד'). והרי לפי זה יוצא שהם נשיאים יחד עם אביהם אליצפן בן פרנך למטה זבולון. והיאך יהיו בני משפחה אחת מחולקים לג' שבטים. ולכן יש לומר שמדרשים חלוקים הם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלזה נתכוון משה באומרו ליהושע על אלדד ומידד [במדבר יא, כט] וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הִמְקַנָּא אֶתָּה לִי וְלִי וְלִאֵן כָּל-עַם יִהְיֶהָ

או כלך לדרך זו, שיששכר כבר לא עסקו כל כך בתורה משנכנסו לארץ כי היו עסוקים בכיבוש וישיבה, ולכן הוזכרו לאחר זבולון, כנאמר לגבי מרדכי היהודי שגדול הלומד תורה יותר מהצלת נפשות, שהיה מרדכי רצוי רק לרב אחיו, כי לא עסק בתורה כמקודם, שהרי עסק בהצלת נפשות. ואחריהם חזר להזכיר את החונים על דן, הם אשר נפתלי. כי אשר שמנה לחמו ונפתלי אילה שלחה הנתן אמרי-שפר לברך להקב"ה על תנובת השדה. וכתרגום אונקלוס: [בראשית מט, כא] וַאֲחִסְנָתָהּ תָּהִי מְעַבְדָּא פִּירִין יְהוֹן מוֹדֵן וּמְבָרְכִין עַל־יהוֹן. ולכן חתם הכתוב את רשימת הנוחלים את הארץ עם אשר נפתלי ליתן ברכת ה' בארץ.

~~~~~

וּלְמִטָּה בְּנֵי-זְבוּלֹן נִשְׂיָא אֱלִיצָפָן
בֶּן-פְּרָנֶךְ. (לד, כה')

עי' בתרגום יונתן בן עוזיאל, שאליצפן בן פרנך הוא אביהם של אלדד ומידד מיוכבד בת לוי, אמם של משה ואהרן, עת גרשה עמרם, בגלל

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

המבקש לשוב אל ה' ית', יהיו השש תיבות של שמע ישראל קולטות ומקבלות אותו בין לדעת ובין שלא לדעת. כלומר בין ישוב בדיעה ובהשכל, ובין ישוב בלא דעת רק מתוך מסירות נפשו לה' ית'.

אמנם, המ"ב תיבות שבפרשת "ואהבת", לא יקלטו ולא יקבלו את השב אל ה' אלא לדעת, כי בפרשת "ואהבת" מסירות נפש לבד כבפסוק הראשון לא תהיה מספיקה. שהרי צריך לקיים כל הציוויים הכתובים בה, של "ואהבת", "על לבבך", "ושננתם", "ודברת בם", "וקשרתם" "וכתבתם", ובבחינת מתי יבוא לידי ואקיימנה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי לכך תקנו לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והם שש תיבות כנגד שש שבשמע ישראל. להעיד על המסירות נפש של המקבל מלכות שמים. והיינו בין לדעת בין שלא לדעת. ולהבדיל בין שמע ישראל שמסירות נפש לבד על ייחוד השם מספיקה, לבין שאר המצוות שצריך גם לקיימן.

ועוד יש לומר בענין בשכמל"ו, שהוא מחולק לשלש זוגות: ברוך-שם, כבוד-מלכותו, לעולם-ועד.

נביאים כִּי-יִתֵּן יְהוָה אֶת-רוּחוֹ עָלֵיכֶם. כֹּל-עַם יִהְיֶה נְבִיאִים בֵּין אִם הֵם מִשְׁבֹּט זֶה אוֹ אֲחֵר, כִּפִּי הַמְּדַרְשִׁים הַחֲלוּקִים.

~~~~~

שש ערי מקלט

וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹלָם אֶת שֵׁשׁ-עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְנֶס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעָלֵיכֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר (לה,ו').

מובא ב"אוהב ישראל" מאפטא, שש ערי מקלט כנגד שש תיבות של קבלת עול מלכות שמים "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ועליהם **ארבעים ושתים עיר** כנגד פרשה ראשונה "ואהבת" שיש בה מ"ב תיבות.

ולכן, אע"פ שאין לנו היום ערי מקלט, הק"ש קולטת את הרוצח בתשובה כערי מקלט. ובאשר אמר אביי (במסכת מכות י.) שש ערי מקלט הללו קולטות בין לדעת בין שלא לדעת, ופירש"י בין שהיה יודע ובין שלא היה יודע שהיא קולטת, כן

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק,
בספרו **משך חכמה** [במדבר כ' כ"ט]
הוכיח ממה שנאמר במיתת אהרן,
**וַיָּבֹאוּ אֶת-אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל**, שאף שהיה מחנה לויה מוכן
לקלוט רוצח בשגגה כפי שמובא
במסכת מכות יב: **לא נהרג אף אדם
במדבר בשגגה**, שאם היה הלא היו
חוזרים במיתת אהרן מות הכה"ג ולא
היה הרוצח מצטער במיתת אהרן,
ואדרבה היה להם לשמוח, והרי הכתוב
מעיד **וַיָּבֹאוּ אֶת-אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל
בֵּית יִשְׂרָאֵל**.

ולכן במדבר לא נצטוו להבדיל ערי
מקלט לרוצח בשגגה, אלא רק בבואם
ובכניסתם לארץ.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם
מדוע לא נצטוו להבדיל ערי מקלט
במדבר. ויש לומר לפי שכל עניין של
קליטת השוגגים היא כפרת הגלות,
ואין לך כפרת גלות גדולה יותר מאשר
לנדוד במדבר ארבעים שנה מ"ב
מסעות.

להבדיל ערי מקלט כל משך הארבעים
שנה. שאף אם לא היו בפועל רוצחים,
תהיינה ערי מקלט מצוה ככל המצוות

שהן שש תיבות כשלש חטיבות בלתי
נפרדות. והן יעידו על שש תיבות
של שמע ישראל שהן גם כשלש
חטיבות בלתי נפרדות: שמע ישראל,
ה' אלקינו, ה' אחד, שהן יחד מצוה
שלימה אחת של ייחוד ה'.

והאמירה "**ברוך-שם, כבוד-
מלכותו, לעולם-ועד**" מקשרת בין
המסירות נפש שבפסוק ראשון ובין
המ"ב תיבות שב"ואהבת", ויכוון למי
שאומר [ברכות יג:] שחייב המצוה של
קבלת עול מלכות שמים היא לא רק
פסוק ראשון אלא גם ואהבת, כל
הפרשה, ועל כל פנים עד על לבבך.

~~~~~

ערי	המקלט	במסעי
בני	ישראל	במדבר

תנו רבנן במסכת מכות [יב:]: ושמתי
לך מקום אשר ינוס שמה {שמות כא-
יג} מלמד שהיו ישראל מגלין במדבר
להיכן מגלין למחנה לויה.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

שבהנהגה הטבעית. ולכן **ניתנה מצוה** זו **דווקא בכניסתנו לארץ**, להעיד שהאלקים **אנה** לידו והכל מאתו ית' ולא בדרך מקרה.

ועל דרך הסוד יש לומר, שהערים שאמרן הכתוב הן מלשון "עיר וקדיש". ש"עירין קדישין" מופקדים על כל דבר שבקדושה, וכשם שיש עֲרִים למעלה כנגד אומה שלימה, כן יש שרים כנגד כל עיר ועיר. וכמו כן יש שרים כנגד כל אחד ואחד, וכן יש שרים המופקדים על כל מעשה ומעשה, ועל כל מצוה ומצוה שעושה האדם, ועל כל אמירה ואמירה שלו. **ובפרט על אמירה שבקדושה** כזו של "שמע ישראל". והם הם **שש ערי מקלט**. **שאותן "עירין קדישין" הם שקולטים את האדם** על ידי מעשיו. והם הנבראים ממעשה האדם, וזה שנאמר לעיל, **מסעיהם למוצאיהם**, ובכך נתבאר עניין סמיכות הפרשיות זו לזו.

מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי-מְנַשֶּׁה בֶן-יוֹסֵף הָיוּ
לְנָשִׁים וְנָתַל נַחֲלָתָן עַל-מִטָּה
מִמִּשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן (לו, יב')

שניתנו בסיני ותלויות בכניסתנו לארץ כמצות השמיטה וכו'.

ועוד יש לומר, ששונה מצוה זו של ערי מקלט משאר המצוות, שכן תלויה היא **בהנהגה הטבעית שבכניסתנו לארץ**. שכל זמן שהיתה הנהגה **ניסית** במדבר לא היה צריך לומר "והאלקים **אָנָּה** לידו". שכן ראו כולם בחוש את הנהגתו ית'. כי בהנהגה הנסית ההנהגה אינה נסתרת. אבל לעומת זאת **בהנהגה הטבעית** שבארץ ישראל, הפכו הנסים מגלויים לנסתרים, **וצריכה התורה להעיד ש"האלקים אנה לידו"**. ולא בדרך טבעית כפי הנראה לעין ובודאי לא דרך מקרה.

ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא, ונרמז ענין זה בפסוק [לה, יא'] **וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תְּהִינָה לָכֶם** ואשר על כן דייק הפסוק באמרו **ארצה כנען**. שאין **ארצה** אלא להעיד שתמו הנסים הגלויים **השמימיים** והפכו לנסים נסתרים **ארציים**.

ועוד יש לדייק בפסוק שנאמר וְהִקְרִיתֶם. שאין **והקרייתם** אלא לשון **מקרה**, כפי הנראה לעין

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

ובמקביל השם **אהי'ה** הק' יוצא באותו סדר כך: **היא'ה** [כאשר י' מקביל לו' וא' מקביל לי'] כזה: **הוי'ה היא'ה**.

ובצירוף של יהו'ה יחד עם אהי'ה שיוצא בסדר הרגיל **יאההויהה**, הרי בחדש אב יהיה הצירוף הוי'ה היא'ה כך: **ההוייאהה**

על פי תיקוני האר"י טוב לכוון שם זה **בראש חדש בתפילת המוספין בברכה האמצעית** של "מקדש ישראל וראשי חדשים". וכבר מופיע ברב הסידורים כך [בניקוד של הַסְפָּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם] כזה:

הויה היאה ההוייאהה

ומובא עוד במדרשי הזוה"ק והביאו הרב מאפטא בספרו "אוהב ישראל": שכל אימת שיקדים י' או ו' לאות ה' הרי זה חדש של רחמים. וכגון ניסן שצירופו יהו'ה מהפסוק

י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ.

ובהקדים האות ה' לי' או ו' הרי זה חדש של דין וכגון ביחדש אלול: ההוי'

ובחדש **מנחם אב**, חציו הראשון של השם הנ"ל יקדים בו האות ה' לאות ו',

יש ליתן טעם מדוע תסיים התורה את חומש במדבר בעניין בנות צלפחד. **אלא רמז יש כאן** שכל שְׁהוּתָנוּ במדבר ארבעים שנה היה כדי לְקַרְבָּנוּ אל אבינו שבשמים, ולהטותנו אליו ית' ויהיה לנו למשען בכניסתנו לארץ. ולכן רמז הכתוב **ותהי נחלתן על מטה משפחת אביהן**. שאביהן הוא רמז לאבינו שבשמים **והמטה** האמור בעניין הוא, שרב חסד הוא **ומטה כלפי חסד**, וזו תהי נחלתנו בשמים ובארץ עד בא גואל צדק בב"א.

חזק חזק ונתחזק

לראש חדש מנחם-אב

הסכת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם

מובא בזוה"ק כי השם השולט בחדש מנחם אב הוא **הויה** היוצא מראשי תיבות בפסוק [דברים כז, ט'] וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר **הַסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם** הַזֶּה נִתְּנָה לָעָם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ:

הַסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

להפטר מטות-מסעי

ב' דפורענותא

קורין **בהפטר** בנביא ירמיהו פרק ב' פסוק ד' עד פסוק כח' בתוספת פסוק או שנים של נחמה לסיום בדבר טוב. היא **ההפטר** **השניה** של פורענות מתוך ג' דפורענותא שקוראים בג' השבועות של ימי בין המצרים. וכאשר מטות-מסעי נפרדים, קורין למטות בהפטר הראשונה [א' דפורענותא ונתבארה בפרשת פינחס] ופרשת מסעי בהפטר זו השניה, המתחילה בפסוק {ד' **שָׁמְעוּ דְּבַר יְהוָה** בֵּית יִעֲקֹב וְכָל מְשַׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל:

בביאור ההפטר

וישיכותה לפרשה

ירמיהו פרק ב' פסוק ד' עד פסוק כח' בתוספת פסוק או שנים של נחמה לסיום בדבר טוב. ההפטר מתחילה בפסוק מקדים לתוכחה: **שָׁמְעוּ דְּבַר יְהוָה בֵּית יִעֲקֹב וְכָל מְשַׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל**. ומכאן ואילך ממשיכה ההפטר **בעשרים וארבעה פסוקים של פורענות ותוכחה**, עד פסוק כ"ח בפרק ב', וכמוכחם על שעברו על **כ"ד ספרים הקדושים**. ומכאן מדלגין לפסוק של

ובחציו השני תקדים האות י' לאות ה'.
כזה: **הוֹיָה**.

לומר לך שחציו הראשון של החדש הוא דין, ואכן מסיים הוא את ג' השבועות ביום ט' באב, וחציו השני הוא רחמים, ואכן מתקיים בו ט"ו באב, עליו נאמר לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וגו'. מהרה יהפך גם חציו הראשון לימים טובים בב"א.

ועל דרך הצח, יהיה הפסוק

הִסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם

רמז לחורבן הבית **פְּהֶכְנָה** לביאת משיח צדקנו. שכן **הִסְכַּת וְשָׁמַע** דרשו חז"ל [ברכות סג:] **הַס וְכַתָּת עֲצֻמָּךְ עַל דְּבַר תּוֹרָה**. וכשם שכתת הקב"ה עצים ואבנים של בית המקדש כן מתוך החורבות תיבנה ירושלים על ידי המשך הפסוק: **הִסְכַּת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם**. ודרשו חז"ל [סנהדרין צח.]: **הַיּוֹם** - הוא יום ביאת המשיח, אם בקולו תשמעו. שנאמר [תהלים צו ז']:
הַיּוֹם אִם בָּקִלוּ תִשְׁמָעוּ. ובכך ימי בין המצרים ובפרט מראש חדש אב הם ימי הכנה לביאת משיח צדקנו בב"א.

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

תורישו את-יְשָׁכְיָהוּ הָאֶרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה
אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעִינֵיכֶם
וְלִצְנִיָּם בְּצַדִּיקָם וְצָרְרוּ אִתְּכֶם עַל-
הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ:
{נו} וְהָיָה כְּאֲשֶׁר דִּמְיִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם
אֲעֲשֶׂה לָכֶם.

ומסיים הנביא בתוכחה: {כו} אמרים
לַעֲזֹז אָבִי אֶתָּה וְלֶאֱכֹן אַתָּה (ילדתני)
יִלְדָתְנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְפָּה וְלֹא פָנִים וּבָעַת
רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנו:
{כח} וְאַיָּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ
יָקוּמוּ אִם יוֹשִׁיעוּךָ בָּעַת רָעָתָךְ כִּי
מִסְפֵּר עָרִיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ יְהוּדָה:
ופירושו כִּי בְּמִסְפֵּר עָרִיךָ הָיוּ אֱלֹהֶיךָ,
כִּי אֵין עִיר שְׂאִין בָּהּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר
עֲשִׂיתָם. והרי אינם יכולים להושיעכם.
ואשר על כן מסיימים בנחמה.

וכבר נתבאר בהפטרה הראשונה של
הפורענויות שמסדרי ההפטרה בחרו
לסיים בפסוקי נחמה מכמה טעמים,
ובהם שלא ימאסו הבנים בתוכחה,
ושאינו בדין שיהיו הבנים מתקללים
והקב"ה מתברך, וכדי שלא ימָצֵא
האדם מהרהר אחרי מידותיו של
הקב"ה.

ויש לעיין בפסוקי הנחמה של סיום
הפסרתנו, לפי המנהגים השונים:

נחמה [ירמיהו ג, ד']: הָלוֹא מַעֲתָה
(קראתי) קָרָאת לִי אָבִי אֵלֹהִים נְעָרִי
אַתָּה. כִּי בִזָּה יִמְצְאוּ מִרְגּוּעַ וּכְפָרָה
לְשׁוֹב בְּכָל לֵב.

ויש נוהגים לדלג לשני פסוקי נחמה
אחרים: ירמיהו פרק ד, פס' א-ב: אִם
תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאִם יְהוָה אֱלֹהֵי תָשׁוּב
וְאִם תִּסְיֹר שְׁקוּצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא
תִּנּוּד: וְנִשְׁבַּעְתָּ חַי יְהוָה בְּאַמְתִּי
בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה וְהִתְבָּרַכְתָּ בּוֹ גּוֹיִם
וְבוֹ יִתְהַלְלוּ. וכו', שֶׁאֵין דְּבַר
הַעֲמוּד בְּפָנַי הַתְּשׁוּבָה.

ובהתבונן בפסוקי הפורענות אע"פ
שֶׁאֵין הֵם בַּהֲכָרָה מְכוּוֹנִים לַפְּסוּקִי
הַפְּרָשָׁה, הֵרִי שֶׁנִּמְצְאוּ שִׁיכוּת
מְסוּיֵמָת גַּם לַפְּרָשָׁתָנוּ. וְכַגּוֹן: {יג} כִּי
שָׁתִים רָעוֹת עָשָׂה עָמִי אֲתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר
מִן חַיִּים לְחַצֵּב לָהֶם בָּאֲרוֹת בָּאֲרֹת
נִשְׁפָּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הַמַּיִם: וְכֵן:
אִמְרִים לַעֲזֹז אָבִי אֶתָּה וְלֶאֱכֹן אַתָּה
(ילדתני) יִלְדָתְנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֶרְפָּה וְלֹא
פָנִים וּבָעַת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה
וְהוֹשִׁיעֵנו: וּמִנִּיין לַמְדוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן,
מִיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ שֶׁלֹּא הוֹרִישׁוּם כְּצִוּוֹי
ה' בַּפְּרָשָׁה מַסְעִי: [לג, נב]:
{נב} וְהוֹרִשְׁתָּם אֶת-כָּל-יְשָׁכְיָהוּ הָאֶרֶץ
מִפְּנֵיכֶם וְאִבְדְתֶם אֶת כָּל-מִשְׁכַּבְתֶּם וְאֶת
כָּל-צִלְמֵי מִסְכַּתְכֶם תִּאֲבְדוּ וְאֶת כָּל-
בְּמוֹתֶם תִּשְׁמִידוּ: {נה} וְאִם-לֹא

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

להקב"ה לפי משאלת לבו כביכול של הקב"ה: **הָלוֹא מַעֲתָה קָרָאת לִי אָבִי, אֱלֹהִים נְעָרִי אֲתָה!**

אך לפי הכתיב [קראתי] נראה כי אין זה כך, אלא נראה שהקב"ה הוא הקורא לכנסת ישראל, וכביכול אומר לה: אמרי לי אחותי כלה **אֱלֹהִים נְעָרִי אֲתָה!** שהרי כתיב: **הָלוֹא מַעֲתָה קָרָאתִי!**

ולעומקו של מקרא יש לומר שלכן מפרש רש"י את הפסוק **כַּמְשָׁאֵלֶת הַלֵּב** כביכול של הקב"ה: **הָלוֹאִי שִׁבֶּתָּ מִרְעֶתְךָ וקראת לי אבי!** [אלוף נערי אֲתָה!] כי על ידי הַכְּתִיב הַכְּתִיב הקב"ה כביכול על עצמו את הקריאה המופנית לכנסת ישראל: **הָלוֹא מַעֲתָה קָרָאתִי: קָרָאת לִי אָבִי, אֱלֹהִים נְעָרִי אֲתָה!**

ובשימת לב: בקריאה זו של אלוף נערי אֲתָה נקשר פסוק נחמה זה עם פסוקי הנחמה של ההפטרה הראשונה מג' דפורענותא, שם נאמר: [ירמיהו ב,ב']: **הֲלֹךְ וְקָרָאתָ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר פֶּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֶּתָּ כְּלוּלֶתְיֶךָ לְכַתֵּךְ אֲחֵרֶיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה.**

הקב"ה קורא לנביא: **הֲלֹךְ וְקָרָאתָ בְּאָזְנִי יְרוּשָׁלַם** לאמר, מאי לאמר,

לאחד המנהגים מסיימים בפסוק הבא:

הָלוֹא מַעֲתָה (קראתי) קָרָאת לִי אָבִי אֱלֹהִים נְעָרִי אֲתָה.

מפרש רש"י: **הָלוֹא מַעֲתָה.** הלוואי שִׁבֶּתָּ מִרְעֶתְךָ וקראת לי אבי.

ובשימת לב, פירש רש"י את התיבה **הָלוֹא** בשני אופנים. לשון תמיה, ולשון הלוואי, כעין משאלת הלב. ואת המלה **מַעֲתָה** פירש לשון **תשובה**, כפי שמובא במדרש בראשית רבה גבי תשובת אדם הראשון, והביאו אוה"ח הק' בכמה מקומות. וזה שפירש רש"י: **הָלוֹא מַעֲתָה. הָלוֹאִי שִׁבֶּתָּ מִרְעֶתְךָ וקראת לי אבי,** ואם תעשי כך **הַיְנָטֵר לְעוֹלָם אִם יִשְׁמַר לְנֶצַח וגו'?** [וקריאתו בתמיה], והוא המשך העניין בפסוק ה' שלאחריו.

והוינן בה, והלא לכאורה לפי פירוש רש"י, אינו נראה כפסוק מובהק של נחמה אלא רק כעין הבעת משאלה של הקב"ה - **וּלְוֹאִי שֶׁתִּשְׁבֶּת כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל** ואז לא אזכור לה עוונותיה המתוארים בתוכחה שלפניה.

ועוד יש לשאול, הרי יש כאן קרי וכתוב [קראת/קראתי]. ולפי הקרי [קראת] כנסת ישראל היא הקוראת

לעומקו של מקרא מטות-מסעי

החורבן. וזה אשר נרמז בקרי והכתיב,
כאז כן עתה, וקריאתך כקריאתי:
הָלוֹא מַעֲתָה קְרָאתִי: קְרָאת לִי אָבִי
אֵלֹהֶיךָ נַעֲרִי אֶתָּה !

ויש נוהגים לדלג לשני פסוקי נחמה
אחרים: ירמיהו פרק ד, פס' א-ב: **אם**
תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאָם יְהוָה אֵלֵי תָשׁוּב וְאָם
תָּסִיר שְׁקֻצֶיךָ מִפָּנַי וְלֹא תִגּוֹד: וְנִשְׁבַּעְתָּ
חַי יְהוָה בְּאֵמַת בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה
וְהִתְבָּרְכוּ בּוֹ גּוֹיִם וּבּוֹ יִתְהַלָּלוּ.

ובשימת לב: גם למנהג זה יש שייכות
לתשובה שפירש רש"י דלעיל פרק ג'
פס' ד' **אם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאָם יְהוָה**
אֵלֵי תָשׁוּב, ונקרא פסוק של נחמה, .
כדר' אליעזר:

ר' אליעזר אומר [סנהדרין צז:]: אם
ישראל עושין תשובה נגאלין וכן **פסוק**
הרמב"ם משנה תורה ספר המדע
הלכות תשובה פרק שביעי הלכה ה:
כָּל הַנִּבְיָאִים פִּלְגֵן צִוּוּ עַל הַתְּשׁוּבָה וְאִין
יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֲלָא בַּתְּשׁוּבָה. ואשר
על כן יש מסיימים ההפטרה בפסוקים
הנ"ל: **אם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָאָם יְהוָה**
אֵלֵי תָשׁוּב בּב' א'.

^^^

שהם יאמרו לי, שיחזירו לי תשובה
באלו המלים שאני אומר להם. כי אני
אומר להם: **כֹּה אָמַר יְהוָה יִכְרְתִי לָךְ**
חֶסֶד נַעֲרִיךָ, והם יאמרו לי: **אלוף**
נַעֲרִי אֶתָּה !

ומעתה יובן מדוע נאמר בפסוק
שמסיים את ההפטרה בפרשתנו
מַעֲתָה: הָלוֹא מַעֲתָה קְרָאת לִי אָבִי,
אלוף נַעֲרִי אֶתָּה. ופירושו יהיה **כאז כן**
עתה. כפי שאז בזמן לכתך אחרי
במדבר בארץ לא זרועה היה זה **חסד**
נעוריך, כן עתה משכתיך חסד
לקרוא לי: אלוף נַעֲרִי אֶתָּה! וכפי
שמתבאר ירמיהו הנביא בפרק לא
פסוק ב': **וְאֶהְבֶּתָ עוֹלָם אֶהְבֶּתִּיךָ עַל-**
כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֶסֶד.

ואשר על כן סיים רש"י את פירושו
הנ"ל **בהבטחת הקב"ה: לא אשמור!**
כלומר: **לנצח לא אשמור לך חטאתך**
אשר חטאת לי. וכמחזיר העטרה
לראשיתה. ובזה שפיר נקרא הפסוק
פסוק של נחמה, ובו ראוי לסיים את
ההפטרה של תוכחה ופורענות **שלא**
תבוא לעולם.

ועוד, כשם שלכתך אחרי במדבר
היתה לתקן גזירת החורבן, כן עתה
נקראת כנסת ישראל לתקן גזירת

